

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
KATEDRA BIOTECHNICKÝCH ÚPRAV KRAJINY

Diplomová práce

**Analýza historického vývoje dvou kontrastních území v Karlovarském kraji
- katastry obcí Valeč a Staré Sedlo**

Analysis of historic development of two contrasting landscapes in Karlovy Vary
Region
- Valeč and Staré Sedlo

Vedoucí diplomové práce: Ing. Kristina Janečková, PhD.

Diplomant: Bc. Miloslava Matisková

2015

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra biotechnických úprav krajiny

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Miloslava Matisková

Regionální environmentální správa

Název práce

Analýza historického vývoje dvou kontrastních území v Karlovarském kraji – katastry obcí Valeč a Staré Sedlo u Sokolova

Název anglicky

Analysis of historic development of two contrasting areas in Karlovy Vary Region – Valeč and Staré Sedlo u Sokolova

---

Cíle práce

Cílem práce je porovnání poválečného vývoje krajinné struktury dvou rozdílných obcí Karlovarského kraje. První obcí je obec Valeč v Čechách, která je součástí krajinné památkové zóny Valečsko, nachází na hranici vojenského prostoru a leží mimo hlavní silniční síť. Druhou porovnávanou obcí je obec Staré Sedlo u Sokolova s převažující zemědělskou výrobou, která se nachází 3 km od silnice I. třídy Sokolov Karlovy Vary a v blízkosti historického města Loket. Výstupy práce budou součástí širší studie analyzující faktory, které mají vliv na zachování hodnot kulturní krajiny v Karlovarském kraji a směřující k ochraně těchto hodnot.

Metodika

Historický vývoj území bude analyzován na základě historických a současných mapových a fotografických podkladů, analýza bude provedena v prostředí GIS. Na základě výsledků těchto analýz bude zjištěn vývoj land use v modelových územích, vývoj permanentních krajinných struktur a krajinně-ekologických charakteristik.

Doporučený rozsah práce

min. 40 stran textu, mapové přílohy

Klíčová slova

vývoj krajiny, určující faktory, historický vývoj, časoprostorová analýza

---

Doporučené zdroje informací

Brúna, V., Křiváková, K. (2005): Analýza změn krajinné struktury s využitím map stabilního katastru.

Löw, J. a kol., 1995. Rukověť projektanta místního územního systému ekologické stability.

Löw, J., Michal, I., 2003. Krajinný ráz.

Metodické pokyny pro zpracování diplomové práce na FŽP ČZU

Prach, K., 2001. Úvod do vegetační ekologie.

Sedlářiková, R., Mulková, M. (2008): Vizualizace změn v krajině.

Sklenička, P., 2003. Základy krajinného plánování.

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

Ing. Kristina Janečková, Ph.D.

Elektronicky schváleno dne 1. 4. 2015

prof. Ing. Petr Sklenička, CSc.

Děkan

V Praze dne 14. 04. 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením Ing. Kristiny Janečkové, PhD., a uvedla jsem veškeré použité informační zdroje a literární prameny, ze kterých jsem čerpala.

V Sokolově dne 31. března 2015

---

podpis

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především mé vedoucí diplomové práce Ing. Kristině Janečkové, PhD., za poskytnuté informace, náměty, odborné rady a čas strávený konzultacemi.

V Sokolově dne 31. března 2015

---

podpis

Abstrakt

Tato diplomová práce je zaměřena na porovnání poválečného vývoje krajinného pokryvu dvou rozdílných obcí Karlovarského kraje. Prvním územím je marginální zemědělská krajina obce Valeč, která je součástí Krajinné památkové zóny Valečsko. Zvláštností obce jsou rozsáhlé ovocné sady, což není pro Karlovarský kraj běžné. Toto území leží mimo hlavní silniční síť. Druhým porovnávaným územím je obec Staré Sedlo s převažující zemědělskou výrobou. Obec se nachází v blízkosti větších měst. V obou obcích došlo v poválečném období k výrazné snížení počtu obyvatel. V obci Staré Sedlo, na rozdíl od obce Valeč, již tento trend od roku 1989 nepokračuje.

Specifickou problematikou obce Valeč je zánik ovocných sadů. Na základě podrobné analýzy struktury krajiny z let 1952 a 2013 jsem posoudila jednotlivé kategorie využití území obcí Valeč a Staré Sedlo. Vzájemně jsem porovnála obě území z hlediska parametrů plochy, procentuálního zastoupení kategorií, počtu prvků, průměrné plochy prvků, relativní délky okrajů permanentní krajinné struktury a průměrné šířky a délky rozptýlené zeleně. Posoudila jsem vliv rozrůstání rozptýlené zeleně na strukturu krajiny, zejména s ohledem na vývoj struktury sadů. V závěru své práce jsem probádala souvislosti historického dění u obou územích, které vedly k jejich rozdílnému vývoji.

Klíčová slova: - časoprostorová analýza, historický vývoj, určující faktory, vývoj krajiny

Abstract:

This thesis is focused on comparing the post-war development of land cover of two different municipalities in Karlovy Vary Region. The first area consists of marginal agricultural landscape of the Valeč municipality, which is part of the landscape conservation zone Valečsko. A special feature of the village are extensive orchards, which is not typical for the Karlovy Vary Region. This area lies outside the main road network. The second compared territory is the municipality of Staré Sedlo with prevailing agricultural production. The village is located close to major cities. In both

villages, a marked reduction in the population occurred in the postwar period,. In the village of Staré Sedlo, unlike the village Valeč, this trend has ceased since 1989.

Specific problems of Valeč is the decrease in the area of orchards. Based on a detailed analysis of the structure of the landscape from the years 1952 and 2013, I considered the various categories of land use of municipalities Valeč and Staré Sedlo. I compared both mutually territory in terms of the parameters area, the percentage of categories, the number of elements, the average area elements, the relative lengths of the edges of the permanent landscape structures and the average width and length of scattered vegetation. I have examined the effect of the increase in the area of scattered vegetation on the landscape structure, especially with regard to the development of the structure of orchards. In the final part of the thesis, I studied the context of historical events in both territories, which led to their different development.

Keywords: - spatio-temporal analysis, historic development, determining factors, landscape development

Obsah:

	Obsah	
2.	Úvod	10
3.	Cíl práce	11
4.	Literární rešerše	12
4.1	Hodnocení krajiny	12
4.2	Historie krajiny	14
4.3	Struktura krajiny	18
4.4	Krajinný ráz	21
5.	Základní charakteristika zájmového území	22
5.1	Základní charakteristika obce Valeč	22
5.1.1	Fyzikální a biologické faktory	23
5.1.2	Historický vývoj	26
5.1.3	Vývoj osídlení obce	28
5.2	Základní charakteristika obce Staré Sedlo	29
5.2.1	Fyzikální a biologické faktory	30
5.2.2	Historický vývoj	33
5.2.3	Vývoj osídlení obce	35
6.	Metody a postup zpracování	36
6.1	Sběr dat	36
6.2	Hodnocení území	36
6.3	Hodnocení území pomocí geografických dat	36
7.	Výsledky práce	40
7.1	Vývoj struktury krajinného pokryvu v obci Valeč	40

7.2	Vývoj struktury krajinného pokryvu v obci Staré Sedlo	44
7.3	Historický vývoj osídlení v obcích Valeč a Staré Sedlo	48
8.	Diskuse	50
9.	Závěr	56
10.	Seznam použitých zdrojů	57
11.	Seznam zkratk	62
12.	Seznam použitých obrázků a tabulek a příloh	63
13.	Seznam příloh	64

2. Úvod

Krajina je vytvářena přírodními procesy a v posledních několika tisíciletích její charakter dotváří i lidská činnost. Dochází k jejímu neustálému vývoji a proměnám. Stav krajiny tak, jak ho dnes známe, není konečný. Souvislosti, které ovlivňují charakter krajiny, lze nejlépe pochopit sledováním jejího vývoje. Průzkum historických změn dynamiky krajiny nám pomůže předvídat její budoucí vývoj. Vývoj krajiny a její charakter za posledních 100 let lze sledovat a posuzovat na základě holistického průzkumu s pomocí geoinformačních technologií. Nejvhodnějším základem jsou časoprostorové podrobné analýzy malých různorodých území, které mohou propojit projekty vysokých škol na základě porovnávání zjištěných výsledků.

Zadání práce vychází z požadavku Správy Státního zámku Valeč na podrobnější průzkum Krajinné památkové zóny Valečsko prováděného pro ochranu a další výzkum okolí zámku Valeč, který je zpracován Českou zemědělskou univerzitou. Tato diplomová práce je pak zaměřena především na analýzu transformačního vývoje území dvou různorodých zemědělsky využívaných území. Jsou zde zpracovány regionální vlivy, které ovlivnily historický vývoj daného území a odvozeny mechanismy, které vedly ke změnám způsobu využití pozemků a osídlení.

Výsledky práce je možné využít v praktické rovině, jako jsou otázky managementu oblasti, plánů regionálního rozvoje, krajinného plánování a organizování ochrany přírody a krajiny. Touto prací bych chtěla rovněž poukázat na fakt, že snížení počtu obyvatel má pozitivní vliv na přirozenou obnovu krajiny a negativní vliv na socioekonomický rozvoj.

3. Cíl práce

Cílem práce je porovnat poválečný vývoj krajinné struktury dvou rozdílných obcí Karlovarského kraje. První obcí je obec Valeč v Čechách, jež je součástí krajinné památkové zóny Valečsko. Nachází se na hranici vojenského prostoru a leží mimo hlavní silniční síť. Druhou porovnávanou obcí je obec Staré Sedlo u Sokolova, s převažující zemědělskou výrobou, která se nachází 3 km od silnice I. třídy Sokolov-Karlovy Vary a v blízkosti historického města Loket. Výstupy práce budou součástí širší studie analyzující faktory, které mají vliv na zachování hodnot kulturní krajiny v Karlovarském kraji a směřující k ochraně těchto hodnot.

V první fázi se budu zabývat sběrem údajů zjištěných z dokumentů dostupných ve státních archivech a v archivu Státního pozemkového úřadu, terénního šetření a mapových podkladů. V druhé fázi zpracuji strukturu území z mapových podkladů a leteckých snímků. V poslední fázi ze zjištěných dat vyhodnotím charakter a strukturu území a vzájemně je porovnáám. Na závěr vyhodnotím dominantní faktory mající vliv na vývoj území a uvedu je do souvislosti s demografickými vlivy.

4. Literární rešerše

4.1 Hodnocení krajiny

Krajina není jen to, co vidíme, ale i to co vnímáme všemi našimi smysly (Taylor 2008). Proto, když se pokusíme si vzpomenout na určitou krajinu, vybaví se nám nejen pohled na krajinu, ale i její specifická vůně, např. vůně domova, lesa, obdělávaného pole, ale i města. Rovněž sluch je velmi podstatný. Okamžitě poznáme, že určitý zvuk do určitého prostředí nepatří. Zvláštními vjemy jsou i pocity, které možná souvisí s našimi již zakrnělými smysly. Tyto pocity má každý člověk, i když nemají přesný název - „Pocit bezpečí“, „Cítím se zde dobře a chci se sem vrátit“ anebo naopak „Chci být rychle pryč“.

Je mnoho definic pojmu krajina. Dle Cílka (2005) je krajina utvářena kombinací přírodních a kulturních sil. Přírodními faktory jsou například klima, podloží, ledové doby, vulkanismus, reliéf, dostupnost vody, úrodnost půdy a vegetace, které byly součástí dlouhotrvající evolučních procesů. Kulturními faktory je naopak vše, co člověk ovlivnil svou činností. Dle Skleničky (2003) se jedná o složitý systém, který lze pochopit průzkumem vazeb všech přírodních a antropogenních faktorů, jejich procesů a příčin. Právní definice pojmu je uvedena v § 3 zákona č. 114/1992 Sb., v platném znění. Ten ji popisuje jako „*část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořenou souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky*“.

Pohled každého z nás na stejnou krajinu bude vždy odlišný. Může být ovlivněn určitým vztahem k dané krajině či profesi (Sklenička 2003).

Krajina bývá posuzovaná z globálního hlediska makrostruktury a z podrobného hlediska mikrostruktury. Makrostruktura sleduje na základě statistických údajů relativní zastoupení krajinných prvků ve zkoumaném území a mikrostruktura zkoumá jednotlivé krajinné prvky a jejich historický vývoj.

Vývojem krajiny a využití území se zabývá celá řada autorů, jako jsou Lipský (2000), Miklós (2000), Cousins (2001), Sádlo a kol. (2005) či Skaloš (2006). Hlavním kritériem pro hodnocení krajiny je především to, zda dobře vyhovuje lidským potřebám. Dle Taylora (2008) hodnotu krajiny určují přírodní faktory

s přidruženými kulturními procesy, kdy kulturní konstrukce je chápána jako zrcadlo našich vzpomínek, vytvářená v návaznosti na způsob života, kulturu společnosti a ideologii.

Sklenička (2003) ve své knize *Základy krajinného plánování* nahlíží na krajinu jako na měřitelnou jednotku definovanou přírodní charakteristikou krajiny (klíma, reliéf, geologická charakteristika, půda, voda, vegetace, fauna, biologická diferenciacie, ekologická sukcese) a posléze hodnotí její kulturní charakteristiku (vývoj krajiny, krajinný ráz, struktura krajiny). Cílem je sledování změn na základě porovnání dvou či více časových období. Postup hodnocení krajiny se pak provádí na základě analýzy území a terénního průzkumu území.

Forman a Gordon (1993) zkoumají strukturu krajiny jako soubor různých typů využití ploch vytvářejících různorodou mozaiku. Jako důležitější, než jsou zjištěné parametry průzkumu, pak označují souvislosti vyplývající z hodnocení.

Regionální přístup vyhodnocuje pomocí geografické regionalizace neopakovatelné prostorové jednotky, u kterých jsou naopak zdůrazňovány znaky rozdílnosti, zvláštnosti a územní celistvosti (Lipský 1998).

Dle Cílka (2005) je krajina dynamická veličina, která má svého předchůdce a následovníka. Ve své práci „Krajiny vnitřní a vnější“ nazývá krajinu „neuronovou sítí“ symbolizující soubor průsvitných map poskládaných na sobě. Každá mapa odpovídá určitému časovému řezu, který se kryje s určitým krajinným typem.

Sklenička (2003) hodnotí vývoj krajiny na základě posouzení změn u prvků permanentní krajinné struktury, kde se posuzuje celková plocha prvků, jejich četnost, průměrná velikost a relativní délky okrajů. Hodnocením změn struktury krajiny získáme informace o spojitosti a stabilitě území. Plochy permanentních struktur, u nichž za sledované období nedošlo k významným kvalitativním změnám, tvoří kostru struktury krajiny z hlediska ekologického. Jsou logicky základním skladebným kamenem ekologických sítí územního systému ekologické stability (dále jen „ÚSES“).

Vývoj krajiny lze též posuzovat jak z hlediska vlastnictví jednotlivých území jako vlastnickou fragmentaci, tak z hlediska využití území jako uživatelskou fragmentaci (Sklenička a kol. 2014). Vlastnickou fragmentaci lze vysledovat

především z katastrálních dat. Uživatelskou fragmentaci pak např. z leteckých či družicových snímků a na základě terénního průzkumu.

Miklós (2000) zkoumá krajinu nejen z hlediska prostoru, polohy, reliéfu, přírody, člověkem přetvořených a vytvořených prvků, ale i z hlediska jejich vazby na socioekonomické jevy. Jedná se o různé funkční zóny (dopravní plochy, zemědělské zóny, rekreační areály, chráněná území). Jelikož jsou nehmotné, mohou se prostorově překrývat. Sádlo a kol. (2008) posuzuje antropogenní vlivy na krajinu převážně z hlediska rychlosti probíhajících změn.

Pokud jde o průzkum zeleně, zabývá se jím vědní obor geobotanika. Ta charakterizuje území, zdůvodňuje důvody výskytu změn a jejich dynamiku v čase. Vegetace plní nenahraditelnou funkci koloběhu látek, toku energií a tvoří kostru ekosystémů. Rozlišujeme dva základní stavy vegetace, potencionální přirozenou případně rekonstruovanou přirozenou vegetaci a aktuální vegetaci. V současné době je snaha obnovit především přirozenou vegetaci, a to jak antropogenními zásahy (osevy a dosadbou) tak usměrněnou spontánní sukcesí či usměrňovanou eliminací invazních rostlin (Prach 1996).

Sledování vývoje krajiny má praktické využití, může být podkladem pro navrhování ÚSES, pozemkové úpravy a další krajinné plánování.

4.2 Historie krajiny v České republice

Vývoj krajiny je úzce spjat s vývojem společnosti, jež zaznamenávají různé historické události, které budou v této kapitole podrobněji popsány. Síly působící na krajinu mohou být nejen tvořivé, ale i destruktivní, mohou se dlouhodobě prolínat, či znatelně proměnit krajinu ve velmi krátkém čase (Löw, Míchal 2003).

Prvním historickým mezníkem je mladší doba kamenná, neboli tzv. „neolit“. V tomto období začíná vznikat zemědělství, které postupně vytlačuje lov a sběr potravy. Člověk již nadále nebyl závislý jen na přírodě. Tento trend přišel na naše území ze severního Balkánu zhruba v 6. tisíciletí před naším letopočtem. Nové kolonie byly zakládány v blízkosti řek na okrajích údolních niv, občas i na vyvýšených místech, jako je Tetín či Šárka v Praze. Změny způsobené neolitickou revolucí se nedotýkaly jen obživy, ale zasahovaly do ostatních oblastí

života, např. způsobily změnu společenských stavů, větší rozmanitost nástrojů či specializaci výroby, a s tím související dělbu práce. Se změnou způsobu života souvisí i budování nových sídel rozptýlených kolem vodních toků a vznik plužin. Poměrně větší zásahy do krajiny způsobovalo tzv. žárové zemědělství – vypalování lesů a křoví. Po těchto zásazích byla půda zhruba na 40 let vyčerpána a celá vesnice se musela přesunout jinam. V neolitu tedy ještě nebyly vytvořeny zcela ideální podmínky pro trvalé osídlení. V neosídlených oblastech byl vývoj nadále určován jen přírodními silami (Harna, Fišer 1995).

Za druhé období lze považovat středověkou kolonizaci, která započala ve 2. polovině 12. až 14. století. Díky rostoucímu zemědělství se populace zvýšila natolik, že bylo nutné přestavit staré sídelní celky a začít hledat nové v méně příznivých oblastech. Postupně se tak vytvořila hustější a pravidelnější síť vesnic, kterou známe dnes. Proměnu, kterou česká země v tomto období procházela, je možné označit za historicky první modernizaci společnosti. Kritériem k výběru místa pro novou lokaci byl především dostatečný prostor pro plužinu, dostatek úrodné půdy a vody (Löw, Michal 2003). Ne vždy se ale osídlení zdařilo, odhadem zanikla asi 1/3 nově založených obcí. Lidmi prozatím netknuté zůstaly pouze středohorské polohy. Zatímco společnost se s příchodem vrcholného středověku vyvíjela pozvolně, vývoj krajiny zaznamenal náhlý zlom. Docházelo především ke stále většímu odlesnění, z důvodu zakládání nových polí a pastvin. Krajina se tak stala silně mozaikovitou. Její strukturu současně změnil i trojpolní osevnický systém a nově vzniklá zemědělská technika. Bloky polí získaly pevné hranice a daly vzniknout traťové plužině. Jako louky se začaly využívat zpravidla vlhká údolí podél potoků, okolí rybníků, mokřiska a sušší sklonité odlesněné porosty. Prudší svahy byly využívány pro sady a vinice. Na okrajích plužin byly ponechány menší lesní plochy (Gojda 2000). Rostoucí osídlení a obdělávání půdy zapříčinilo větší náchylnost půdy k erozi. Eroze se pravidelně projevovala jak povodněmi, tak změnou rázu údolních potoků a řek, jež byly zanášeny vrstvami povodňových hlín (Löw, Michal 2003).

Vzestup populace ukončila třicetiletá válka, při které přišlo o život 43 % obyvatelstva. Poté došlo k úplnému přerozdělení moci a majetku. Období nazvané „Barokní mozaika“ se datuje do let 1650 až 1780. S úbytkem obyvatelstva souvisí

i úbytek sídel a pozdější přesun zbylé populace na hřebeny a úbočí hor. Začátkem 70. let 18. století začala probíhat pozemková reforma, a to na příkaz Marie Terezie. Její součástí bylo přerozdělení vrchnostenských pozemků poddaným. Výsledkem byla nová vlna zakládání vsí a dědin. Po válce zůstala zhruba 1/5 poddanské půdy ladem, jelikož nebyl nikdo, kdo by ji mohl obdělávat. Tak se divoká příroda mohla opět vrátit k opuštěným sídlům a plužinám. V tomto období do Čech přichází nové plodiny, jako jsou brambory, kukuřice a píce. Pěstování brambor přineslo revoluci, díky níž totiž mohly být osídleny i jinak na výživu chudé oblasti. V tomto období tvořily podstatnou část našeho území lesy, a to s více či méně souvislými shluky plužin. Zájem o hospodaření v nich byl vyvolán nedostatkem paliva a stavebního dříví, což ve svém důsledku zlepšilo i péči o něj. V polovině 18. století začalo docházet k zásahům do skladby lesů zaváděním smrku a borovice. Prastaré stromy byly velmi vzácné a dochovali se jen proto, že byly obestřeny nějakou pověstí nebo událostí. Větší a pestřejší zastoupení stromů bylo typické především na svahových loukách, kde stromy mnohdy působily jako větrolamy. Nejpestřejší částí krajiny pak byly pastviny, které obsadily stanoviště nevhodná pro jiné způsoby hospodaření. Významným krajinným prvkem krajiny v baroku byly aleje jako výsledek nařízení, že se v jejich stínu budou šetřit koně vracející se z bitev. Za další významný prvek lze považovat rybníky, jejichž počet a význam však postupem času upadal (Němec, Pojer 2007).

Za nejdůležitější mezník nejen pro lidstvo, ale i pro celou krajinu, lze považovat průmyslovou revoluci. Ta probíhala zhruba od roku 1780 do konce 19. století. V této době byla provedena celá řada reforem, např. zrušení nevolnictví či povinnost inventarizovat majetek. Zásadní změnu představovalo rozdílné využití energie. Doba průmyslové revoluce byla na rozdíl od předchozích etap založena na využívání neobnovitelných zdrojů. Krajinný ráz tak začala výrazně měnit těžba uhlí, kaolinu, vápence, železné rudy a dalších surovin. Též se v krajině začal objevovat zcela nový prvek, kterým byly dráty elektrického vedení. Vznik nových a rozvoj stávajících měst vedl k zavádění a rozšiřování technické infrastruktury (Harna, Fišer 1998). V polovině 19. století měla cestní síť na našem území kolem 8 000 km a nadále pokračovalo její zahušťování a rozšiřování. Velmi patrné změny ve vývoji krajiny zanechal další rozvoj zemědělství. Nové stroje vyžadovaly jednotné

velikosti a tvary pozemků, což postupně šlo k jednotvárnosti krajiny. Zavedení nových osevních postupů s vyšší mírou hnojení vedlo k rozkolísání odtokových poměrů, ke značné vodní erozi a s tím související zanášení koryt. Reakcí byla regulace řek a stavba hrází a kanálů (Löw, Míchal 2003). Zatímco v roce 1800 ležela více než 1/4 orné půdy ladem, v padesátých letech to bylo jen 20 % a ke konci století již pouhá 3 %. Též se začaly objevovat problémy s importovanými škůdci a chorobami. Spolu s industrializací tak společnost začala vytvářet zcela přeměněný prostor, který vytlačoval dosavadní přírodě blízkou krajinu. Nová výstavba byla méně závislá na přírodních podmínkách a více se řídila vlastními pravidly (Harna, Fišer 1998).

Za poslední etapu ve vývoji naší krajiny lze považovat tzv. „socialistickou krajinu“, datovanou do rozmezí let 1948 a 1989. Druhá světová válka zapříčinila další změny v rozložení populace, a to nejen u nás, ale v celé Evropě. Společnost se proto v následujících čtyřiceti letech snažila vzniklé škody napravit. Následující období tak nazýváme obdobím „budovatelským“. Mezi nejdůležitější událost v rámci Čech a Moravy bylo zajisté poválečné vysídlení německého obyvatelstva. Vlastní odsun se týkal téměř tří milionů obyvatel žijících na zhruba třetině území České republiky. Nové osídlování příhraničních vesnic a městeček probíhalo pozvolna v několika vlnách. Na místo odsunutých Němců se stěhovala česká populace z vnitrozemí, přicházely též rodiny z různých koutů Slovenska, Podkarpatské Rusi. První vlna obsadila nejúrodnější zemědělské oblasti jižní Moravy. Obecně platilo, že čím méně příznivé oblasti, tím pomaleji a ne úplněji byla krajina osídlována. Zejména v pohraničí proto řada vesnic a sídel zanikla. Další obce zanikly také z jiných důvodů, jakým je např. masivní povrchová těžba hnědého uhlí v severních a západních Čechách (Blažek, Kubálek 2008). Z české krajiny tak bylo celkem vymazáno přibližně 1200 vesnic. Na druhou stranu se však v okolí velkých měst a průmyslových středisek rozrostla zástavba do volné krajiny a vznikla tak řada nových čtvrtí. Dále bylo založeno mnoho rozlehlých vojenských újezdů, kde se díky likvidaci sídel a neobhospodařování krajiny, lidmi zničená místa postupně navrátila ke krajině s nebyvalým přírodním bohatstvím, plným vzácných druhů rostlin a živočichů (Spurný 2006). Přírodní krajinu dosud dostupnou jen v horách, zasáhla výstavba rozsáhlých turistických center, včetně lanovek a vleků. Říční krajinu pak

zcela pozměnila výstavba přehrad. V krajině se dál velmi zřetelně začal projevovat rozvoj automobilismu. Nové dálnice a rychlostní komunikace málokdy respektovaly tvar krajiny, byly rovné a neprostupnost krajiny překonávaly především formou náspů či mostů. Naopak v lesním hospodářství se projevila snaha o obnovení přirozených poměrů. Vysazovaly se listnaté stromy a využívala se přirozená obnova smrků a borovic. Výsledky byly různé, nicméně v průběhu tohoto období podíl lesa značně vzrostl a postupně dosáhl nejvyššího zalesnění od středověké kolonizace (Hájek 2008).

Po roce 1989 docházelo na území České republiky k mnoha změnám ve způsobu užívání a formách vlastnictví nemovitostí. Nevyjasněné vlastnické vztahy vedly k tomu, že méně úrodná zemědělská půda ležela ladem a orná půda se měnila na pastviny. Vlastnické vztahy byly řešeny vypořádáváním restitučních nároků, vydáváním tzv. „historického majetku obcí“, „přídělového majetku“ a „původního církevního majetku“, což vedlo k vlastnickému rozdrobení zemědělské půdy. Nově vzniklé pozemky byly mnohdy nepřístupné. K nápravě tohoto stavu bylo nutné najít nástroj, kterým by bylo možné řešit nové uspořádání venkovského prostoru. V minulosti se k těmto účelům již osvědčily pozemkové úpravy. Po roce 1989 byl trend osídlení vesnických oblastí v blízkosti velkých měst, vznikaly tzv. „satelitní městečka“.

4.3 Struktura krajiny

Strukturu krajiny lze definovat jako rozložení energie, látek a organismů, ve vztahu k jejich tvarům, velikostem, počtům a způsobům jejich uspořádání (Forman, Gordon 1993). Miklós a Izakovičová (1997) definují krajinu na základě primární, sekundární a terciální struktury. Kde primární je geologický podklad, půda, vodstvo, klima a přirozená vegetace, sekundární pak označuje prvky ovlivněné lidskou činností a terciální označuje socioekonomické prvky. Z důvodu nestejnorodosti struktur se rozlišuje více krajinných typů, které jsou definovány jako matrix, enklávy a koridory (Sklenička 2003).

Matrix je převládající element povrchu posuzovaného území. Dle Skleničky (2003) jde o nejrozsáhlejší a prostorově nejspojitější skladebnou součást krajiny.

V případě, že nemá krajina daný jednoznačný převládající prvek, posuzuje se matrix podle řídicího elementu, který převezme dominantní funkci, když ustane obdělávání krajiny.

Enklávy jsou plošné útvary, které se liší od svého okolí. Posuzují se podle tvaru a velikosti. Dělíme je na disturbanci (vzniklé narušením v matrix), zbytkové (vznikají narušením okolí), zdrojové (vzniklé odlišnými podmínkami v okolí) a introdukované (vzniklé introdukcí rostlin a živočichů). Zbytkové a zdrojové enklávy mají výraznou sukcesní vyspělost a tudíž dobrou schopnost stability (Sklenička 2003).

Koridory jsou liniové útvary obklopené odlišným prostředím. Podle jejich funkcí je dělíme na transportní prostředí (funkce propojení dvou či více míst), prostředí poskytující existenční podmínky (vodní toky), ovlivňující okolní prostředí (rozptýlená zeleň liniová, větrolamy) a bariérové (komunikace). Z estetického hlediska koridory reprezentují v krajinné struktuře osy krajiny (Sklenička 2003). V případě propojení více koridorů vznikají sítě, které obklopují ostatní krajinné složky (Forman, Gordon 1993).

Rozložení a velikost jednotlivých elementů utváří mozaikovitost krajiny. Struktura krajinné mozaiky se posuzuje podle tvaru, velikosti a vzájemné vzdálenosti jednotlivých ploch (Wilcove 1986). Dle Skleničky (2003) se u mozaiky krajiny sleduje rovněž pravidelné opakování a uspořádání jednotlivých elementů.

Strukturu krajiny také ovlivňuje fragmentace krajiny. Shuhao (2005) například tento jev definuje jako stav, kdy jsou jednotlivé zemědělské pozemky zemědělského podniku prostorově odděleny. Dělením pozemků dochází ke změně nejen jejich velikosti, ale též ke změně typických vlastností a jejich využití (McLeod 2004). Výrazná fragmentace snižuje produkci v zemědělství (Sundqvist, Andersson 2006). Současně fragmentace zvyšuje krajinnou různorodost a zároveň tvoří migrační bariéry a ohrožuje existenci některých druhů (Sklenička 2003).

Strukturu krajiny spoluutváří zeleň. Venkovská zeleň mimo zastavěné území obce se dělí na hospodářskou, lesy a krajinnou zeleň. Hospodářskou zelení nazýváme porosty, které slouží k zemědělským účelům, jako jsou pole, louky, pastviny, ovocné sady, vinice a chmelnice. Lesy rozlišujeme jako hospodářské, ochranné a zvláštního

určení. Porosty stromů a keřů rostoucí mimo les v různých formacích tvoří krajinou zeleň. To vše lze nazvat pojmem „rozptýlená zeleň“ (Balabánová, Kyselka 2006).

Z hlediska plošného zastoupení se zeleň dělí na bodovou, liniovou a plošnou. Bodovou zeleň tvoří solitéry v lukách a polích. Liniovou zeleň tvoří meze, větrolamy, aleje, břehové porosty a doprovodné porosty podél komunikací. Plošnou zeleň tvoří zejména remízky, háje, lesíky. Z hlediska horizontálního dělíme zeleň na bylinné patro, keřové patro a stromové patro. Některé typy rozptýlené zeleně jsou definovány v ustanovení § 1 nařízení vlády č. 335/2009 Sb., o stanovení druhů krajinných prvků, jako krajinné prvky. Metodiky Ministerstva zemědělství ČR řeší registraci, údržbu a ochranu krajinných prvků (Pechač 2013).

Rozptýlená zeleň plní funkci ekologickou, kulturní (sakrální, rituální), estetickou, půdoochrannou, produkční, hygienickou, rekreační, historickou a orientační. Jak uvádí Vorel a Kupka (2010) rozptýlená zeleň na terénních hranách prostorově dělí velké pozemky a tudíž má i funkci organizační. Dle Skleničky (2003) rozptýlená zeleň rovněž ovlivňuje hydrologické vlastnosti krajiny. Podstatnou část těchto funkcí tvoří okrajové prostředí rozptýlené zeleně, tj. ekotony. Délka ekotonů je závislá nejen na ploše jednotlivých elementů, ale zejména na délce jejich okrajů. V historii docházelo k jejich zkrácení, např. narovnáváním koryt vodních toků, scelováním a zarovnáváním komplexu lesa, apod. Vzhledem k funkcím ekotonů je vhodné zachování co nejdelších rozhraní elementů krajiny. Z důvodu polyfunkčnosti zeleně je potřeba ji chránit. V legislativě řeší ochranu rozptýlené zeleně zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění, na základě vyhlášky č. 189/2013 Sb., o ochraně dřevin a povolování jejich kácení.

Struktura krajiny sice určuje jednotlivá hrubá zastoupení různých forem využití půdy, ale nepodává již informace o tom, proč například ve dvou oblastech se shodnými fyzikálními a biologickými faktory je jinak strukturovaná. Je to dáno tím, že současná podoba krajiny je dána rovněž individuálním historickým vývojem.

4.4 Krajinový ráz

Souhrnnou charakteristikou krajiny je hodnocení krajinného rázu. Krajinný ráz není jen holým popisem krajiny, ale je rozšířen o duchovní dimenzi krajiny tzv. „Genius loci“.

Krajinný ráz zachycuje významnou hodnotou dochovaného přírodního a kulturního prostředí. Je dán specifickými rysy a znaky, které vyjadřují nejenom přítomnost přírodních jevů a znaků, ale také jevy a znaky ovlivněné lidskou činností. Sleduje zejména jedinečné a neopakovatelné prvky krajiny. Löw a Míchal (2003) posuzují krajinný ráz podle estetických norem krajinného typu. Pojmu krajinný ráz odpovídá pojem charakter krajiny, vyjádřený především morfologií terénu, charakterem vodních ploch a toků, vegetačního krytu a osídlení. Krajinný ráz vyjadřuje vztahy přírodních, socioekonomických a kulturněhistorických vlastností dané krajiny (Vorel a kol. 2004).

Postup principů a procesů tohoto hodnocení definuje Löw a Míchal (2003) a Löw a Novák (2008). Posuzování krajinného rázu je potřeba řešit komplexně s ohledem na:

- konkrétní charakteristiku lokality a souvisejícího okolí,
- s lokalitou související zvláště chráněné části přírody, významné krajinné prvky a ostatní přírodní hodnoty,
- historické, kulturní a společenské charakteristiky lokality.

Legislativní definici krajinného rázu vymezuje ustanovení § 12 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.

5. Základní charakteristika zájmového území

5.1 Základní charakteristika obce Valeč

Obec Valeč v Čechách se nachází v okrese Karlovy Vary na východní hranici Karlovarského kraje. Svým správním obvodem spadá pod Město Žlutice. Z hlediska samosprávného spadá pod obec pět katastrálních území: Valeč v Čechách, Jeřeň, Kostrčany, Nahořečice a Velký Hlavákov, o celkové rozloze 1712,9 ha. V této diplomové práci jsou posuzovány katastrální území Valeč v Čechách a Jeřeň, o celkové rozloze 845,2 ha. Severní hranice území obce sousedí s vojenským újezdem Hradiště, západní hranice sousední s obcí Vrbice. Východní a jižní hranice území sousedí s obcemi Vroutek a Lubenec, které svým obvodem spadají již do Ústeckého kraje. Obec je vzdálená 19 kilometrů od Žlutic a 30 kilometrů od Karlových Varů.

Obrázek č. 1: Pohled na obec Valeč

Zdroj: vlastní

Dnes je obec známá díky velkému množství ojedinělým kulturních památek. Každý rok zde probíhají Slavnosti květů, hudební akce Povaleč a další kulturní akce pořádané na zámku i v prostorách zámeckého parku. V obci je obecní úřad, pošta, malotřídka, mateřská školka a muzeum s infocentrem. V obci je 154 bytových domů, z toho dva panelové. Autobusové spojení s městem Žlutice je 4 x denně. Obec má minimální obslužnou úroveň, jsou zde potraviny a restaurace. Jednou za čtrnáct dní

zde provozuje svou praxi praktický lékař. V obci je vybudován vodovod, kanalizace a ČOV (Kronika obce Valeč, archiv).

Na území obce zemědělsky hospodaří společnosti Agroreality s.r.o., Žlutice a Botep plus, s.r.o. Chyš. Právo k hospodaření s lesy zde mají Vojenské lesy a statky, s. p., Praha, Lesní správa Valeč. V obci není žádný průmysl. Původní areál civilní obrany byl obcí pronajatý k drobné podnikatelské činnosti.

5.1.1 Fyzikální a biologické faktory

Geologie a geomorfologie

Zkoumané území obce leží v nadmořské výšce 499 až 532 m. n. m. Struktura území je ovlivněna vulkanickou činností nedaleko vyhaslé sopky Kamýk a má členitý reliéf. Převážná část území leží na úpatí Doupovských hor. Tento geomorfologický celek spadá do geomorfologické jednotky Podkrušnohorská oblast, subprovincie Krušnohorské soustavy. Nižší geomorfologická jednotka je podcelek Karlovarské vrchoviny. Celé území spadá do provincie Česká vysočina, Hercynský systém, Hercynské pohoří (mapové podklady, [online]).

Z hlediska geologie spadá území do regionu Český masiv. Převážná struktura hornin se skládá z bazaltů, tefritů, foiditů, aqititů, kalovců, pískovců, arkózy, slepence a uhelné sloje (mapové podklady, [online]). Na území se nachází významné naleziště hyalitu (Hradecký 1994).

Na území obce byla nalezena nejstarší evropská fosilie hlodavce, tzv. „hlodavec z Valče“ (Fejfar, Kaiser 2005).

Klimatické podmínky

Jedná se o klimatický region převážně MT2 definovaný jako mírně teplý a mírně vlhký s průměrnou roční teplotou 7-8 °C. Pro tento region je charakteristický průměrný roční úhrn srážek 550 – 650 mm, suma teplot nad 10 °C je 2200-2500, pravděpodobnost suchých vegetačních období je 15-30 %, vláhová jistota je 4-10 4 (Kozák a kol. 2009).

Méně zastoupený klimatický region je MT1- mírně teplý, suchý. Na rozdíl od předchozího regionu je charakteristický průměrný roční úhrn srážek 450-550 mm, suma teplot nad 10 °C je 2400-2600, pravděpodobnost suchých vegetačních období je 30 % až 40 %, vláhová jistota je 0-4 (Kozák a kol. 2009).

Půda

Z posouzení bonitovaných půdně ekologických jednotek (dále jen „BPEJ“) vyplývají půdní typy, hloubka a skeletovitost půdy. Převládajícím půdním typem jsou kambizemě (eutrofní, mezotrofní nebo oligotrofní hnědozem) s velkým rozpětím acidity nebo luvizem (parahnědozem) s přírodním oglejením a pseudooglejením. Z hlediska hloubky půdy převládají půdy hluboké až středně hluboké 30–60 cm. Ojediněle se vyskytují půdy hluboké nad 60 cm a půdy mělké do 30 cm. Z hlediska skeletovitosti převládají půdy středně skeletovité s obsahem skeletu 25 % až 50 %. Ojediněle se vyskytují půdy bezskeletovité s obsahem skeletu do 10 % a silně skeletovité s obsahem skeletu nad 50 %. Ve sklonitosti a expozici převažuje mírný sklon s všesměrnou expozicí a střední sklon na jihozápad až jihovýchod. Ojediněle se vyskytuje úplná rovina. Výrazný sklon na jihozápad až jihovýchod a i severozápad až severovýchod (Kozák a kol. 2009).

Hydrologie a hydrogeologie

Z hydrologického hlediska je území odvodňováno Mlýneckým potokem, který se vlévá do Blšanky, která je součástí povodí řeky Ohře (povodí Ohře, [online]). Na území je 6 menších rybníků. Průměrný roční úhrn srážek je 634 mm (intranet ČGS, [online]).

Vegetace

Z hlediska kombinace vegetačního stupně, substrátu a reliéfu se severovýchod obce území Valeč nachází v Evropsky významné lokalitě Doupovské hory. Převážně se jedná o biochoru 4IV, tj. vrchovinu v suché oblasti bukového vegetačního stupně s půdním substrátem vátých písků. Malá západní část území zasahuje do lokality 4PI, tj. pahorkatiny v suché oblasti bukového vegetačního stupně s půdním substrátem bazických neovulkanitů (mapy.nature.cz, [online]).

Biogeografický charakter je kontinentální variací a je téměř rovnoměrně rozložen mezi vegetační stupně bukodubového (severovýchod) a dubobukového (jihozápad) (biogeografie, [online]).

Z vegetačního porostu převládá buk lesní, javor klen, jilm drsný, jasan ztepilý. Bylinné patro ječmenka evropská, věsenka nachová, samorostlík klasnatý, ostružiník srstnatý, mařinka vonná, pitulník žlutý, violka lesní, bažantka vytrvalá (Sušanka a kol. 2013).

Ochrana přírody

Na základě předpisu č. 208/1996 Sb., zde byla vyhlášena část krajinného celku za památkovou zónu Valečsko. Zabývá se ochranou památkové zóny okolí Valče jejího historického prostředí, které je jedinečné svými sídly, architektonickými soubory, památkovými objekty a dalšími charakteristikami území. Severní část katastrálního území Valeč v Čechách je součástí lokálního biocentra a celé katastrální území je součástí Ptačí oblasti soustavy NATURA 2000. Agentura ochrany přírody a krajiny připravuje návrh stanovení CHKO Střední Poohří, která by zahrnovala i tuto lokalitu Doupovských hor.

5.1.2 Historický vývoj

Osídlení Doupovských hor sahá do mladší doby kamenné. První opravdu významné osídlení pohoří Sedličany spadá do první poloviny 6. století. Slované zde založili většinu sídel v 6. až 13. Století. Archeologické nálezy potvrdily existenci středověkého opevněného sídla již ve 2. polovině 13. století. Část obce Jeřeň se v písemných pramenech poprvé objevuje v roce 1280 (Matějů 2010).

Obrázek č. 2: Pohlednice „Letní Valeč“ z roku 1938

Zdroj: www.portafontium.cz [online]

Valeč byla založena v pozdní vlně kolonizace svahů Doupovských hor pravděpodobně na místě původního Válkova dvora. Existence stavby hradu je archeologicky datována již do 13. století. První písemná zmínka se o Valči dochovala z roku 1358. Z roku 1526 se dochovala první zpráva o zámku, který byl postaven ve středu obce pravděpodobně na místě původní tvrze. Na městečko s přívlastkem trhové, byla Valeč povýšena roku 1514. Největší rozmach zaznamenala Valeč na přelomu 17. a 18. století, kdy došlo k radikální přestavbě městečka v barokním slohu. V roce 1728 zde byl postaven kostel Nejsvětější Trojice a v roce 1870 byl renesančně přestavěn zámek (Beran 2003). Ve stejném období zde byly vybudovány domy čtvrtníků, láníků a měšťanů, hrázděny i dřevěnice. Některé z nich se dochovaly dodnes (Matějů 2010). V roce 1847 byla na území obce vybudována vápenka a sklárna (Kronika obce Valeč, archiv). V letech 1850–1938

spadala obec z hlediska správního obvodu pod Okresní hejtmanství Žlutice (Sušanka a kol. 2013). V letech 1873–1930 probíhalo na území obce rozsáhlejší zalesňování na základě nařízení.

Na začátku 20. století byly zemědělské i lesní pozemky v obci součástí soukromého velkostatku. Na území obce se nacházel barokní zámek, fara, 2 kostely, škola a 272 domů (Sušanka a kol. 2013). V roce 1919 proběhla nostrifikace podniků na našem území. Na základě zákona č. 81/1920 byl v roce 1920 rozdělen velkostatek a církevní půda bezzemkům, malorolníkům, domkařům a v pohraničí převážně legionářům. U veřejnosti to nevyvolalo pocit „pomoci zemědělství a chudým“, ale spíše poškození šlechty a církve. Větší nezaměstnanost vznikala v pohraničí, kde byl lehký průmysl a které bylo obydlené převážně Němci, což zhoršovalo národnostní neshody (Škrábek 2006). V roce 1930 byl obcí veden silniční průtah (Kronika obce Valeč, archiv). Valečský velkostatek získal v roce 1937 význačný báňský podnikatel, který následně provedl v zámku drobné úpravy pro komfortnější bydlení. V letech 1938–1945 spravoval území úřad Landrat Žlutice (Škrábek 2006).

Po II. světové válce probíhalo vysídlení Němců, konfiskace jejich majetku a zemědělská půda byla předána do hospodaření Státních statků Žlutice. V roce 1945 stát majiteli německého původu velkostatek vyvlastnil. Od roku 1945 využívali zámek k rekreaci osvobození političtí vězňové a v roce 1947 jej převedlo Ministerstvo zemědělství Ústřednímu ředitelství státních lesů a statků. V roce 1948 převzali hospodářství noví osídlenci (Škrábek 2006). V roce 1953 byl zřízen v sousedství vojenský újezd Hradiště a v obci byl vybudován areál civilní obrany. V roce 1954 byl v prostorách zámku zřízený dětský domov. V těchto letech nebyly na zámku prováděné žádné úpravy, udržoval se pouze park a pak v roce 1963 proběhla oprava terasy (Beran 2003). V roce 1965 proběhlo předání zemědělské půdy do správy Státního statku, n. p. Verušičky a areál civilní obrany do užívání Vojenským lesům a statkům, s. p. Přeložka silnice, která byla realizována v roce 1969 znamenala jen malé změny ve využití území. V roce 1981 byl zapsán přidělový majetek. Zemědělská a lesní půda byla zapsána do hospodaření Státního statku Karlovy Vary a Vojenských lesů a statků, n. p. Velichov.

Po roce 1991 přešla správa zemědělských pozemků na Pozemkový fond ČR. Převážná část sadů a orné půdy ležela ladem. V 90. letech proběhla rozsáhlá údržba zámeckého parku včetně terénní prolákliny, které jsou dodnes udržované (Hieke 1984). V roce 2001 proběhly v obci jednoduché pozemkové úpravy, na základě kterých došlo ke zpřístupnění pozemků. V roce 2006 proběhly v obci jednoduché pozemkové úpravy, v rámci kterých došlo k vypořádání tzv. „historického majetku obce“. V průběhu let 2000–2010 byly vydány restituční náhrady a došlo k prodeji převážné většiny zemědělské půdy do soukromého vlastnictví společnosti Agreality, s.r.o., Žlutice a Botep plus, s.r.o., Chyšce.

Největší počet obyvatel ve Valči byl zaznamenán v roce 1900, kdy zde žilo 1 617 obyvatel. Poté již počet obyvatel jen klesal. V roce 1910 zde žilo 1 573 obyvatel a v roce 1921 přesně 1 487 obyvatel. V období 2. světové války a v poválečném období byl vývoj osídlení v obci stejný jako v obdobných obcích tehdejších Sudet. V letech 1930–1950 došlo k dramatickému poklesu počtu obyvatel vlivem odchodu Čechů z pohraničí na začátku války, vlivem válečných ztrát a odsunem Němců v poválečném období z 1 420 na 696 obyvatel. V roce 1970 měla obec evidovaných jen 119 domů. Počet obyvatel měl od tohoto roku klesající tendenci. V roce 1980 klesnul stav na 508 obyvatel, roce 1991 na 371 obyvatel a v roce 2001 až na 367 obyvatel. Lidé se stěhovali z důvodů lepších pracovních příležitostí do větších měst. Snaha o osídlení obce sousedící s vojenským újezdem tak byla marná. V roce 2013 měla obec prozatím nejmenší počet obyvatel, tj. pouze 256. Vývoj obyvatelstva evidovaný Českým statistickým úřadem (dále jen „ČSÚ“) je uveden v tabulce č. 7 a č. 8.

5.2 Základní charakteristika území obce Staré Sedlo

Obec Staré Sedlo se nachází uprostřed okresu Sokolov v Karlovarském kraji. Svým správním obvodem spadá pod Město Loket. Obec má jen jedno rozsáhlé katastrální území Staré Sedlo u Sokolova. Celková rozloha obce je 847,9076 ha. Severní hranice území obce sousedí s obcí Nové Sedlo, západní hranice s městem Loket. Jižní hranice území sousedí s územím CHKO Slavkovský les a východní hranice s městem Sokolov. Obec je vzdálená 4 km od Sokolova, 5 km od Lokte a 11 km od Karlových Var.

Dnes je obec zemědělsky využívanou obcí s rozvíjející se venkovskou zástavbou v okolí centra. Každý rok se zde konají plesy, „Pálení čarodějnic“, kácení májky, fotbalové zápasy a jiné kulturní a sportovní akce. Obec má obecní úřad, poštu, mateřskou školku, kostel, dětské a fotbalové hřiště. V obci je 267 bytových domů vesnického typu. Autobusové spojení s obcemi Sokolov, Loket, Horní Slavkov, Chodov, Karlovy Vary a Plzeň je průběžné. Obec má minimální obslužnou úroveň, jsou zde potraviny a restaurace. V obci je vybudován vodovod, kanalizace a plynovod (Kronika obce Staré Sedlo, archiv). V obci jsou kulturní památky: Dědičná štola Jana Křtitele - ústí s opěrnou zdí a odvodňovací štola v délce 950 m, a zámek č. p. 100, kde je v současné době sídlo obecního úřadu.

Obrázek č. 3: Pohled na obec Staré Sedlo ze současnosti

Zdroj: vlastní

V obci zemědělsky hospodaří společnost Sokolovská uhelná, právní nástupce, a.s., Sokolov, která zde provozuje i dva zemědělské areály. Převládajícím vlastníkem lesů je Město Loket a správcem jsou Loketské městské lesy. V obci není těžký průmysl. Podnikatelská činnost provozovaná na území obce je v rozsahu zámečnictví, stavebních prací a autoopravny. Areál Transmotelu Sokolov ležící u komunikace R6, není dlouhodobě využíván.

5.2.1 Fyzikální a biologické faktory

Geologie a geomorfologie

Reliéf je ve střední linii mírně svažité, na severu území je prudký sráz k řece a jižní pastviny mají ostře svažité terén. Obec má nadmořskou výšku 400-538 m.

Převážná část území se nachází zčásti na území geomorfologických celků Sokolovská pánev a Slavkovský les. Tyto geomorfologické celky jsou součástí vyšších oblastí Podkrušnohorská hornatina a Karlovarská vrchovina, které spadají do subprovincie Krušnohorská soustava. Nižší geomorfologická jednotka je podcelek Karlovarské vrchoviny. Celé území spadá do provincie Česká vysočina, Hercynské pohoří, Hercynský systém (mapové podklady, [online]).

Z geologického hlediska se v okolí řeky Ohře nalézají písky, štěrky, jíly a v menší míře jsou zastoupené uhelné sloje. V severovýchodní části území se nalézají drobné jeskyně a pseudozávrtky, jejichž profil v oblasti Sokolovské pánve nemá obdoby. V horninách se nalézají fosilie zbytků rostlinných částí, hlavně listů a semen, které stanovují stáří celého souvrství na paleogén. V té době v západním úseku Sokolovské pánve totiž existovalo jezero (Hradecký 1994).

Klimatické podmínky

Na území převažuje klimatický region MT2, tj. mírně teplý a mírně vlhký s průměrnou roční teplotou 7–8 °C. Pro tento region je charakteristický průměrný roční úhrn srážek 550–650 mm, suma teplot nad 10 °C je 2200–2500, pravděpodobnost suchých vegetačních období je 15 % až 30 %. Vláhová jistota je 4–10 4 (Kozák a kol. 2009).

Méně zastoupený klimatický region je MCH, tj. mírně chladný a vlhký. Tento region se nachází ojediněle i v jiných částech obce na svazích orientovaných na sever. Pro tento stupeň je charakteristický průměrný roční úhrn srážek 700–800 mm, suma teplot nad 10 °C je 2000–2200, pravděpodobnost suchých vegetačních období je 0 až 5 %. Vláhová jistota je více než 10 (Kozák a kol. 2009).

Půdy

Z posouzení BPEJ vyplývají půdní typy, hloubka a skeletovitost půdy. Převládajícím půdním typem jsou půdy oglejené středně těžké, málo propustné a dočasně zamokřené. Z hlediska hloubky půdy převládají půdy hluboké až středně hluboké 30–60 cm. Ojediněle se vyskytují půdy mělké do 30 cm. Z hlediska skeletovitosti převládají půdy bezskeletovité až slabě skeletovité do 25 %. Ojediněle jsou zde zastoupeny půdy středně skeletovité s obsahem skeletu 25 % až 50 %. Ve sklonitosti a expozici převažuje mírný sklon s všesměrnou expozicí a střední sklon na jihozápad až jihovýchod. Ojediněle se vyskytují střední až výrazné svahy se severní expozicí (Kozák a kol. 2009).

Hydrologie a hydrogeologie

Územím v severní části protéká řeka Ohře, která spadá do správy Povodí Ohře, s. p. Jihovýchodní částí obce protéká Kamenický potok. Převážná část území je odvodňována Starosedelským potokem, který je pravostranným přítokem řeky Ohře. V obci se nachází 7 malých rybníků. V blízkém sousedství je vybudována na místě bývalého lomu vodní nádrž Michal. Průměrné roční srážky jsou zde 753 mm (Intranet ČGS, [online]).

Vegetace

Z hlediska kombinace vegetačního stupně, substrátu a reliéfu je okolí řeky Ohře biochora 4UW, tj. výrazné údolí s půdním substrátem kyselých pískovců. Střed území zaujímá biochora 4Ro, tj. rovina s půdním substrátem neutrálních vulkanitů, která je i převládající svou rozlohou. Jižní částí obce je biochora 4SR, tj. svahy na kyselých plutoniích. Lokalita je v bioregionu – 1.26, tj. Chebsko–Sokolovský. Biogeografický charakter je ve vegetačním stupni bukovém (mapy.nature.cz, [online]).

Vegetace je ovlivněna především kyselými a na živiny chudými půdami, které jsou charakteristické pro podloží Českého masivu (Cílek 2005). Přirozené bučiny nebo jedlobučiny se uchovaly jen fragmentálně. Ve východní části a v jižní části se nachází biotop křovin. V okolí řeky Ohře biotop lesa vesměs druhotné smrkové monokultury a v západní část od vodní nádrže Michal až po silnici Staré Sedlo Sokolov smíšený biotop lesa a sekundárních trávníků. Pravý břeh řeky Ohře smíšený biotop skal, sutí a jeskyň. Pastviny v jižní části obce sekundární trávníky až na hranici lesa (biogeografie, [online]).

Ochrana přírody

V údolí řeky Ohře se postupně za 35 milionů let vymlelo v souvrství z pískovců a slepenců více než 20 drobných jeskyních výklenků, obsahujících fosilie třetihorní flory (Michálek, Uhlík 2006). Část území se nachází v regionálním biocentru „K40 Milíře“ a „Údolí Ohře“ vloženém do nadregionálního biokoridoru Ohře. Obec bezprostředně sousedí s Chráněnou krajinnou oblastí Slavkovský les. Povrchová těžba v lomu „Michal“, v sousedním katastru Vítkov, se dotkla obce jen okrajově a v současnosti je lom již zrekultivován. V obci Staré Sedlo byl dne 27. 2. 2009 schválen územní plán, dle zákona č. 183/2006 Sb.

5.2.2 Historický vývoj

Nejstarší osídlení okolí řeky Ohře je datováno do starší doby kamenné. Blízkost vody, možnost rybolovu a lovu zvěře pravděpodobně zdržovala v této lokalitě již pravěkého člověka (Michálek, Uhlík 2006). Drobné archeologické nálezy v obci Těšovice dokazují osídlení oblasti potulnými lovci. Za prokázané považujeme osídlení Poohří na počátku našeho letopočtu. V 7. a 8. století začínají do Poohří pronikat Slované a od 9. století byla již většina území osídlena Sedličany. Zůstaly po nich nejen místní název, ale i nádoby z tehdejších pohřebišť (Kronika, 1920, archiv). Vpád císaře Karla Velikého roku 805 až 806 n. l. přiměl kmenová knížata ze středu země k pověření zdejších obyvatel ke strážní službě, chození po hraničních hvozdech a k hlídání lesních stezek (John, Kotěšovec 2003). První dochovaná zmínka o něm jako o tvrzi však pochází již z roku 1249, tehdy bylo označováno jako "Sedlo".

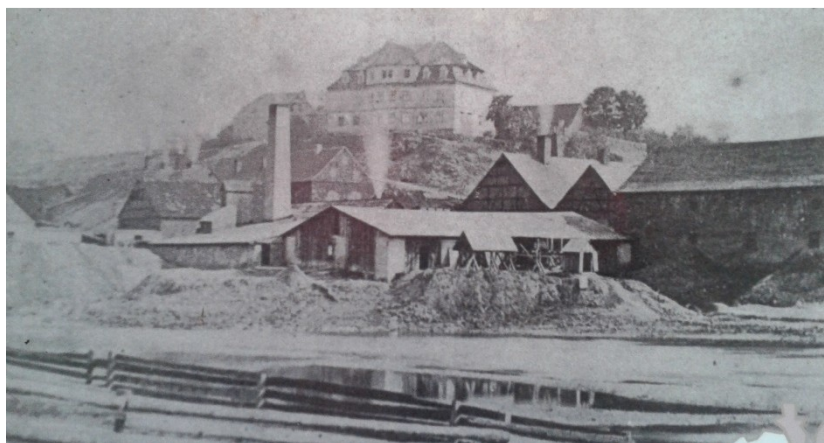
Ve 14. až 15. stol. zde vznikaly územní jednotky, tzv. „manské tvrze“, které byly vázány na vlastnictví loketského hradu. V této době se píše o Sedle jako o tvrzi předsunuté před opevnění loketského hradu. Přívlastek „Staré“ získala obec v 15. století (Kronika, 1920, archiv). Ve středověku bylo toto území velmi úrodné, střídaly se zde ovocné sady s políčky a chmelnicemi (Michálek, Uhlík 2006). Z roku 1644 se dochovala první zmínka již jako o obci. Na úplném okraji byl vystavěn v roce 1816 pozdně barokní zámek. V letech 1711 byl ve vsi postaven jednolodní kostel Nejsvětější Trojice, původně barokní nyní novogotický (Kumpera 1989). Začátkem 19. století byla Sokolovská pánev nenarušenou krajinou (Michálek, Uhlík 2006). Avšak stále se rozvíjející těžební činnost na Sokolovsku měla vliv i na území Starého Sedla. Od roku 1879 probíhala hlubinná těžba v dole „Michal“ a těžební činnost měla za následek zánik zdejšího chmelařství (Prokop 2001). Zvýšený výskyt nerostných surovin a s tím spojená těžba negativně ovlivnily území již v průběhu 19. století (Kumpera 1989).

Na začátku 20. století bylo Sedlo rozvinutou obcí s prosperujícím zemědělstvím a doly. Byl zde rozvinutý průmysl - sklárna, minerální závod, cihelny, a mlýn. V obci bylo 190 domů, škola, kostel a fara (Kronika obce Staré Sedlo, archiv). Půda byla využívána především drobnými statkáři. Z tohoto důvodu neprobíhaly do začátku 2. světové války žádné větší změny.

V roce 1945 proběhlo vysídlení Němců spojené s konfiskací majetku v minimálně 16 rodinných domech. V roce 1949 proběhla konfiskace závodu Cihelny. V letech 1948–1952 probíhal pokus o založení zemědělského družstva, který se však setkal pouze s nezájmem nových vlastníků. V roce 1961 získalo Staré Sedlo titul vzorná obec (Beran, Beranová Vaicová 2007). V roce 1969 byla předána část lesní půdy jako přidělový majetek Státním lesům v Plzni, Lesnímu závodu Bečov nad Teplou a zemědělská půda zčásti Statkům a lesům, n. p., Sokolov, státnímu podniku Rekultivace Sokolov a zčásti Městu Loket. V 80. letech na okraji obce probíhala výstavba rychlostní komunikace R6 a mostu. V rámci výstavby komunikace byl vybudován obslužný areál Transmotelu Sokolov (Kronika obce Staré Sedlo, archiv).

Po roce 1991 přešla správa zemědělských pozemků na Pozemkový fond ČR a Palivový kombinát, s. p., Vřesová. V roce 2000 proběhlo uzavření dolu Michal. V roce 2001 byly zahájeny komplexní pozemkové úpravy, které byly zrušeny z důvodu nedořešeného vydání přidělového majetku Městu Loket. V rámci řešení obvodu pozemkových úprav došlo k oddělení lesních pozemků. V průběhu let 2000-2010 byly vypořádány restituční nároky, byl vydán tzv. „přídělový majetek“ Městu Loket a tzv. „historický majetek obce“ obci Staré Sedlo. V obci bylo 267 bytových domů.

Obrázek č. 4: Pohled na Minerální závod a zámek v obci Staré Sedlo z roku 1860

Zdroj: www.geopark.cbg.eu, [online]

Obrázek č. 5: Pohled na Minerální závod a zámek v obci Staré Sedlo ze 70. let

Zdroj: rodinné album - Roman Zikmund

Obrázek č. 6: Pohled na Minerální závod a zámek v obci Staré Sedlo z roku 2014

Zdroj: vlastní

5.2.3 Vývoj osídlení obce

V roce 1900 byl počet obyvatel ve Starém Sedle 1 574, v roce 1910 pak 1 800 obyvatel a v roce 1921 již 1 829 obyvatel. Největší počet obyvatel obec zaznamenala v roce 1930, kdy zde žilo 1 909 obyvatel. Z hlediska historického vývoje je situace území stejná jako v obdobných obcích západních Čech, kde byl zaznamenán dramatický pokles počtu obyvatel v průběhu 2. světové války a po válce z důvodu odsunu německého obyvatelstva. Do roku 1950 došlo k velkému úbytku obyvatelstva, a to až na číslo 984. Od tohoto roku počet obyvatel klesal. Odrážela se zde především skutečnost, že lidé přesídlovali do měst z důvodu lepších pracovních příležitostí. V roce 1991 měla obec historicky nejmenší počet obyvatel, tj. 628. Po roce 1991 docházelo již jen k růstu počtu obyvatel, tj. v roce 2001 na 721 obyvatel a v roce 2013 na 815.

6. Metody a postup zpracování

6.1 Sběr dat

V první části své práce jsem se zabývala sběrem dat. Průzkum jsem směřovala k dochovaným archiváliím uloženým u oblastních archivů Státního archivu Plzeň a Státního pozemkového úřadu (dále jen „SPÚ“) pro Karlovarský kraj. Část posuzovaných údajů tvoří data o BPEJ evidované Českým úřadem zeměměřičským a katastrálním (dále jen ČUZK) a statistická data ČSÚ. Téma mé práce jsem konzultovala s pracovníky obecních úřadů, kteří mi poskytli k nahlédnutí kroniky, publikace o obcích a další užitečné informace. K hodnocení vegetačního pokryvu mi poskytli údaje pracovníci odborů životního prostředí příslušných městských úřadů. Odborná literatura mi byla doporučena vedoucí mé diplomové práce. Tato literatura se zabývá především metodickými postupy průzkumu krajiny.

Významnou a velmi zajímavou částí diplomové práce byl terénní průzkum území. Tato metoda mi pomohla blíže poznat vybraná zájmová území. V pořizovaných fotografiích je zobrazen současný stav krajiny

6.2 Hodnocení území

Dalším krokem bylo utřídění a sepsání zjištěných údajů v literární rešerši. Z historických i aktuálních údajů jsem zanalyzovala horizontální strukturu krajiny obou zájmových území a připravila jsem srovnatelná a snadno zpracovatelná data. K charakteristice jsem použila dle metodiky Pracha (1996) a Skleničky (2003) v první řadě fyzikální a biologické faktory, kterými jsou geologické poměry, klima, reliéf, hydrologické poměry, půdní poměry a vegetace. Dalším posuzovaným údajem je historická charakteristika území zjištěná v literatuře, kronikách a archiváliích. Třetím a posledním posuzovaným údajem jsou socioekonomické aspekty zjištěné z dat ČSÚ a kronik obcí.

6.3 Hodnocení území pomocí geografických dat

Analýzu strukturálních charakteristik krajiny jsem prováděla v programu JANITOR v aplikaci Jan-Map 2.6.4. Jedná se o software určený pro analýzu, syntézu a tvorbu geografických dat poskytovaný laboratoří GIS Cenia. V této práci jsem

zpracovala uživatelskou fragmentaci krajiny. Měřítko pro práci jsem zvolila střední a to tak, aby byly zřejmé jak detaily, tak i celý obrys vykreslované plochy. Nejvhodnější bylo pro dané území měřítko 1:10000. K základnímu vymezení prostoru jsem použila hranice katastrálních území Valeč v Čechách, Jeřeň a Staré Sedlo u Sokolova.

V jednotlivých mapových vrstvách jsme vykreslila zjištěné změny způsobu využití území ve dvou časových horizontech. Jako první jsem vytvořila mapy současné struktury krajiny. Za podkladová data jsem zvolila nejnovější letecké snímky z roku 2013 dostupné v programu Janitor ze stránek ČÚZK, která jsem vektorizovala v první mapě. Pro upřesnění jsem provedla místní průzkum. Ve druhé mapě jsem vektorizovala podkladová data leteckých snímků z roku 1952 poskytnuté ČZU Praha.

Z leteckých snímků z roku 2013 jsem vizuálním rozlišením spektra jednotlivých barev a barevných odstínů vykreslila všechny prvky jednotlivých kategorií. V těchto snímcích byly zřejmé v travních porostech koleje jednorázově vyježděné technikou mnohdy i ve více řadách za sebou. Tyto změny se v průběhu jednotlivých let i několikrát za rok pozmění. Vzhledem k tomu, že tyto skutečnosti nemají na trvalý travní porost (dále jen TTP) dlouhodobý vliv, nebyly v mapách od TTP rozlišeny. Komunikace jsem znázornila tam, kde měly zpevněný charakter nebo zjevně písčitohlinitý povrch a pouze tam, kde nebyly překryté zápojem stromů.

Z leteckých snímků z roku 1952 jsem na základě vizuálního rozlišení spektra odstínů šedé barvy vykreslila všechny prvky jednotlivých kategorií obdobným způsobem. U kategorií orná půda a les byl zjištěný rozdíl oproti současnosti ve velkém členění jedné plochy jedné kategorie rozdílnými způsoby využití. To znamená, že vzájemně sousedí prvky orné půdy s rozlišeným použitím jiného osiva a jiného způsobu obhospodařování ploch. U kategorie les vzájemně sousedí prvky lesa, lesních školek a pasek. To má vliv pouze na výsledný počet prvků u těchto kategorií.

Struktura ve využití některých menších plošek na obou mapových podkladech není zřejmá, tudíž může docházet k chybovosti vizuálního posuzování struktury krajiny (Molnářová 2008). Vzhledem k horší kvalitě černobílých snímků z roku 1952

a k tomu, že není možné ověřit využití území terénním průzkumem, je chybovost zpracování mapových podkladů z 50. let větší.

Jednotlivé prvky georeferencované mozaiky struktury krajiny jsem zařadila do zjištěných kategorií:

- orná půda;
- sady;
- trvalé travní porosty – pastviny a louky;
- vodní plochy – vodní toky, rybníky a mokřady;
- lesy – hospodářské lesy a paseky;
- rozptýlená zeleň – pásy (liniová zeleň, kde stromy a keře jsou v jedné až dvou řadách) a plochy (remízky, háje, pozemky, které ležely dlouhodobě ladem, kdy stromy a keře tvoří souvislou vrstvu);
- zastavěné území (obytné budovy, nádvoří, náměstí, místní komunikace, zemědělské areály, zahrady, parky, kde je případná zeleň výrazně antropogenně ovlivňována);
- komunikace – cesty a silnice;
- jiné plochy – dobývací prostory, bývalé dobývací prostory.

Obrázek č. 7 a č. 8: Bývalý ovocný sad a obnova ovocného sadu Valeč v současnosti

Zdroj: vlastní

Zdroj: vlastní

Na závěr jsem vytvořila mapu porovnání rozptýlené zeleně z roku 2013 s leteckými snímky z 50. let.

Zjištěné atributy - celková plocha prvků, jejich četnost, průměrná velikost plošek a relativní délka okrajů permanentní krajinné struktury (dále jen „PKS“), jsem zaznamenala v tabulkách a znázornila v grafech vytvořených v programu MS Excel. Použitý metodický postup vychází ze standardního postupu sledování změn v krajině dle Skleničky (2003).

Jedná se o údaje k jednotlivým obcím ve dvou časových horizontech:

- celková plocha kategorií (ha);
- četnost jednotlivých ploch krajinných prvků (ks);
- průměrná velikost krajinného prvku (m^2);
- relativní délka okrajů - u permanentních krajinných struktur (rozptýlená zeleň, sady, lesy a vodní plochy);
- průměrná šířka a délka prvků rozptýlené zeleně.

Analyzovala jsem zjištěné změny u permanentní krajinné struktury a vzájemně je porovnávala.

Zjištěné údaje o osídlení obcí jsem zpracovala do tabulky a grafu též v programu MS Excel.

Následně jsem v diskusi vyhodnotila jejich vývoj a vliv na krajinnou strukturu ve stavu v období roků 1952 a 2013 a vzájemně je porovnávala.

7. Výsledky práce

7.1 Změna struktury krajiny v obci Valeč

V obci Valeč jsem z vypracovaných map zjistila výsledné plochy prvků, jejich četnost a průměrnou velikost plošek, které jsou uvedené v tabulce č. 1. Procentuální zastoupení jednotlivých kategorií je uvedené v tabulce č. 2 a v grafu (obrázek č. 9). Mapa struktury území z roku 1952 je vyobrazena v příloze č. 4 a 5 a shodná mapa s podtiskem leteckého snímku je znázorněna v příloze č. 6 a 7. Mapa struktury území z roku 2013 je vyobrazena v příloze č. 8 a 9 a shodná mapa s podtiskem leteckého snímku je znázorněna v příloze č. 10 a 11. Vzájemné porovnání plochy rozptýlené zeleně z roku 2013 s vrstvou podkladu leteckého snímku z roku 1952 je vyobrazeno v příloze č. 12. Vybrané detaily zaznamenaného vývoje území jsou vyobrazené v příloze č. 18 a 19.

Tabulka č. 1: Porovnání vývoje struktury krajiny ve Valči

Kategorie	Valeč 1952			Valeč 2013		
	výměra (ha)	počet prvků	průměrná plocha (m ²)	výměra (ha)	počet prvků	průměrná plocha (m ²)
Orná půda	191,6687	205	0,935	148,928	37	4,0251
Sad	109,9564	99	1,1107	58,4482	33	1,7712
TTP	226,1331	138	1,6386	183,7642	92	1,9974
Lesy	230,214	96	2,3981	280,5882	40	7,0147
Vodní plocha	x	x	x	4,012	11	0,3647
Rozptýlená zeleň pásy	30,7668	266	0,1157	39,4488	91	0,4335
Rozptýlená zeleň plochy	15,1091	27	0,5596	71,9594	57	1,2624
<u>Rozptýlená zeleň celkem</u>	45,8759	293	0,6753	111,4082	148	1,6959
Cesty	8,1125	29	0,2797	4,5223	31	0,1459
Silnice	3,9745	7	0,5678	6,7947	9	0,755
<u>Komunikace celkem</u>	12,087	36	0,8475	11,317	40	0,9009
Zastavěné území	29,2213	12	2,4351	46,6906	10	4,669
Jiné plochy	x	x	x	x	x	x
Celkem	845,1564	879	0,9615	845,1564	411	2,0563

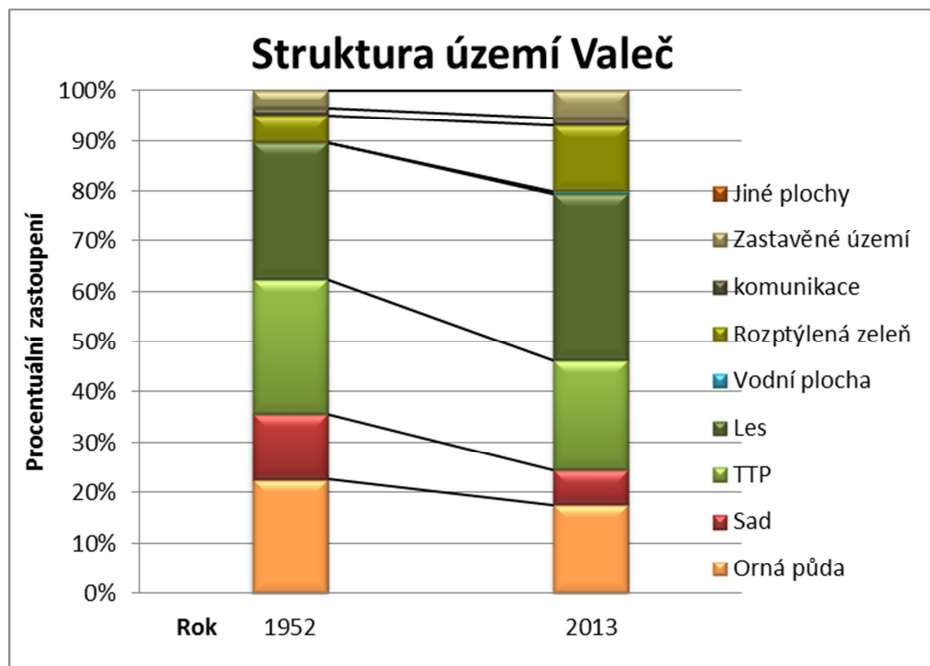
Zdroj: vlastní zpracování

V roce 1952 byla Valeč mozaikou lesů, polí, luk a ovocných sadů. Největší plochu území zabírala kategorie lesní půdy, tj. přes 27 %. Kategorie TTP měla necelých 27 %. Orná půda tvořila téměř 23 % plochy a ovocné sady 13 %. Kategorie

rozptýlená zeleně zaujímala celkem 5 %, zastavěné území obce 3,5 % a komunikace 1 % rozlohy. Ve zkoumaném prostoru území obce Valeč se nevyskytují jiné plochy (dobývací prostor apod.). Kategorie vodních ploch není vzhledem k velikosti území v tomto období ve Valči zaznamenána.

Obrázek č. 9: Struktura území obce Valeč

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 2: Procentuální porovnání vývoje struktury krajiny ve Valči

	Valeč 1952	Valeč 2013
Kategorie	výměra (%)	výměra (%)
Orná půda	22,7	17,7
Sad	13	6,9
TTP	26,8	21,7
Lesy	27,2	33,2
Vodní plocha	x	0,5
Rozptýlená zeleň pásy	3,6	4,7
Rozptýlená zeleň plochy	1,7	8,5
Rozptýlená zeleň celkem	5,4	13,1
Cesty	1	0,5
Silnice	0,5	0,8
Komunikace celkem	1,4	1,3
Zastavěné území	3,5	5,5
Jiné plochy	x	x
Celkem	100	100

Zdroj: vlastní zpracování

V současnosti je struktura krajiny Valče mozaikou lesů, luk, polí a bývalých (zarostlých) sadů. Největší plochu území rovněž jako v 50. letech zabírá kategorie lesní půdy ve výši 33 %. Kategorie TTP poklesla téměř na 22 %, orná půda na 18 % a sady na 7 % výměry. Kategorie rozptýlená zeleň oproti tomu vzrostla na 13 % a zastavěné území obce se rozšířilo na 5%. Komunikace tvoří 1 % a nově vzniklé vodní plochy 0,5 % plochy území.

Z hlediska četnosti prvků došlo ke snížení celkově o více než o polovinu plošek. Největší rozdíly jsou u orné půdy, TTP a rozptýlené zeleně, s tím souvisí i velikost ploch jednotlivých prvků. V obci Valeč vzrostla velikost jednotlivých elementů na více než dvojnásobek.

Relativní délky okrajů PKS zjištěné v letech 1952 a 2013 jsou uvedené v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3: Porovnání relativní délky okrajů PKS ve Valči (v km)

Perimetr	1952	Průměrný okraj	2013	Průměrný okraj
Sad	52,32	0,529	23,859	0,723
Lesy	65,905	0,702	45,735	1,143
Vodní plocha	x	x	4,505	0,445
Rozptýlená zeleň pásy	111,303	0,419	57,971	0,907
Rozptýlená zeleň plochy	10,134	0,375	31,851	0,559
<u>Rozptýlená zeleň celkem</u>	121,437	0,415	89,822	0,775

Zdroj: vlastní zpracování

Ze zjištěných dat vyplývá, že došlo k poklesu relativních délek okrajů u všech kategorií permanentních struktur krajiny.

V 50. letech byla průměrná šířka rozptýlené zeleně v páslech 4 m a u ploch 69 m a průměrná délka rozptýlené zeleně v páslech 214 m a u ploch 95 m. V roce 2013 je zjištěná průměrná šířka rozptýlené zeleně v páslech 19 m a u ploch 90 m a délka rozptýlené zeleně 195 m a u ploch 132 m.

Obrázek č. 10: Panoramatický pohled na obec Valeč

Zdroj: www.ziveobce.cz, [online]

7.2 Změna struktury krajiny v obci Staré Sedlo

V obci Staré Sedlo jsem z vypracovaných map zjistila výsledné plochy prvků, jejich četnost a průměrnou velikost plošek, které jsou uvedené v tabulce č. 4. Procentuální zastoupení jednotlivých kategorií je uvedené v tabulce č. 5 a v grafu (obrázek č. 11). Mapa struktury území z roku 1952 je vyobrazena v příloze č. 13 a shodná mapa s podtiskem leteckého snímku je znázorněna v příloze č. 14. Mapa struktury území z roku 2013 je vyobrazena v příloze č. 15 a shodná mapa s podtiskem leteckého snímku je znázorněna v příloze č. 16. Vzájemné porovnání plochy rozptýlené zeleně z roku 2013 s vrstvou podkladu leteckého snímku z roku 1952 je vyobrazeno v příloze č. 17. Vybrané detaily zaznamenaného vývoje území jsou vyobrazené v příloze č. 18 a 19.

Tabulka č. 4: Porovnání vývoje struktury krajiny ve Starém Sedle

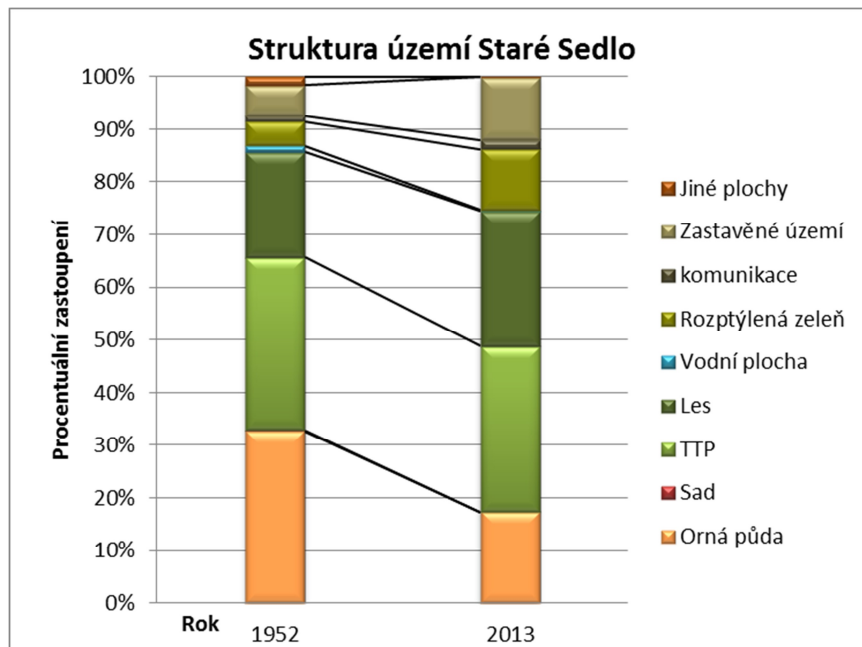
Využití území	Staré Sedlo 1952			Staré Sedlo 2013		
	výměra (ha)	počet prvků	průměrná plocha prvků (m ²)	výměra (ha)	počet prvků	průměrná plocha prvků (m ²)
Orná půda	212,0751	269	1,5704	111,1782	23	4,7892
Sady	1,372	1	1,372	x	x	x
TTP	211,5464	102	2,0509	200,6906	51	3,9355
Lesy	129,8551	19	6,8345	164,1199	21	7,8157
Vodní plochy	7,7419	5	1,5483	11,5993	14	0,8285
Rozptýlená zeleň pásy	11,6888	86	0,1359	14,0103	39	0,3592
Rozptýlená zeleň plochy	18,1115	49	1,5704	59,624	38	1,5691
<u>Rozptýlená zeleň celkem</u>	29,8003	135	0,2208	73,6343	77	0,9563
Cesty	4,3218	26	0,1662	4,5012	13	3,462
Silnice	2,6347	3	0,8782	7,12	4	1,78
<u>Komunikace celkem</u>	6,9565	29	0,2399	11,6212	17	0,6836
Zastavěné území	37,7404	9	4,1933	76,4026	11	6,9463
Jiné plochy	10,765	5	2,153	0,3556	1	0,3556
Celkem	649,6017	574	1,1317	649,6017	215	3,0214

Zdroj: vlastní zpracování

V roce 1952 měla obec Staré Sedlo matrix zemědělsky využívané krajiny. Největší plochu území měly kategorie orné půdy a TTP, tedy každá necelých 33 %. Kategorie lesa měla 20 %. Kategorie zastavěného území tvořila necelých 6 % a jiných ploch (dobývacích prostorů) téměř 2 %. Kategorie rozptýlená zeleň měla

téměř 5 % a komunikací 1 %. Kategorie vodní plochy zaujímala 1 %. Kategorie sadů tvořila necelé 0,5 % rozlohy.

Obrázek č. 11: Struktura území obce Staré Sedlo

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 5: Procentuální porovnání vývoje struktury krajiny ve Starém Sedle

	Staré Sedlo 1952	Staré Sedlo 2013
Kategorie	Výměra (%)	výměra (%)
Orná půda	32,7	17,1
Sad	0,2	x
TTP	32,6	30,9
Lesy	20	25,1
Vodní plocha	1,2	1,8
Rozptýlená zeleň pásy	1,8	2,2
Rozptýlená zeleň plochy	2,8	9,2
<u>Rozptýlená zeleň celkem</u>	4,6	11,4
Cesty	0,7	0,7
Silnice	0,4	1,1
<u>Komunikace celkem</u>	1,1	1,8
Zastavěné území	5,9	11,8
Jiné plochy	1,7	0,1
Celkem	100	100

Zdroj: vlastní zpracování

Dále ze zjištěných dat vyplývá, že obec Staré Sedlo má v současnosti shodnou matrix. Největší plochu území zabírá kategorie TTP ve výši 31 %. Kategorie lesů vzrostla na 25 % a rozptýlené zeleně na 11%. Kategorie orné půdy

poklesla na 17 %. Zastavěné území obce se rozšířilo téměř na 12 %. Komunikace a vodní plochy tvoří 1 %. Jiné plochy (bývalé dobývací prostory) mají méně než 0,5 % území. Sady zanikly.

Z hlediska četnosti prvků došlo celkem ke snížení téměř o jednu třetinu prvků. Největší rozdíly jsou u orné půdy, TTP a rozptýlené zeleně. Mírné zvýšení je u vodních ploch a zastavěného území. Velikost ploch jednotlivých prvků v obci Staré Sedlo je více než dvojnásobná.

Obrázek č. 12: Pohled na obec Staré Sedlo z 80. let

Zdroj: rodinné album - Roman Zikmund

Obrázek č. 13: Pohled na obec Staré Sedlo ze současnosti

Zdroj: vlastní

Relativní délky a průměrné délky okrajů zjištěné v letech 1952 a 2013 jsou uvedeny v tabulce č. 6.

Tabulka č. 6: Porovnání relativní délky okrajů PKS ve Starém Sedle (v km)

Perimetry	1952	Průměrná délka	2013	Průměrná délka
Sad	0,712	0,712	x	x
Lesy	26,439	1,392	29,568	1,408
Vodní plocha	4,573	0,915	6,672	0,521
Rozptýlená zeleň pásy	30,618	0,356	18,061	0,463
Rozptýlená zeleň plochy	16,113	0,632	25,15	0,662
<u>Rozptýlená zeleň celkem</u>	46,731	0,459	43,211	0,561

Zdroj: vlastní zpracování

Ze zjištěných dat vyplývá, že došlo k minimálnímu poklesu relativních délek okrajů kategorie rozptýlená zeleň a sady. U kategorií vodních ploch a lesů došlo k mírnému prodloužení délky okrajů permanentních krajinných struktur.

V 50. letech byla průměrná šířka rozptýlené zeleně v pásích 5 m a u ploch 36 m a průměrná délka rozptýlené zeleně v pásích 360 m a u ploch 395 m. V roce 2013 je zjištěná průměrná šířka rozptýlené zeleně v pásích 31 m a u ploch 84 m a délka rozptýlené zeleně 105 m a u ploch 172 m.

7.3 Historický vývoj osídlení v obcích Valeč a Staré Sedlo

Historický vývoj osídlení v obou obcích je znázorněn v tabulkách č. 7 a 8. Porovnání je graficky znázorněné na obrázku č. 14.

Tabulka č. 7: Historický vývoj osídlení v obci Valeč

Rok	Počet obyvatel	Počet domů	Hustota osídlení (počet.ha ⁻¹)
1900	1617	272	0,94
1910	1573	271	0,92
1921	1487	269	0,87
1930	1420	283	0,83
1950	696	194	0,41
1961	629	142	0,37
1970	589	118	0,34
1980	508	110	0,29
1991	371	155	0,21
2001	367	154	0,21
2013	256	154	0,15

Zdroj: vlastní zpracování

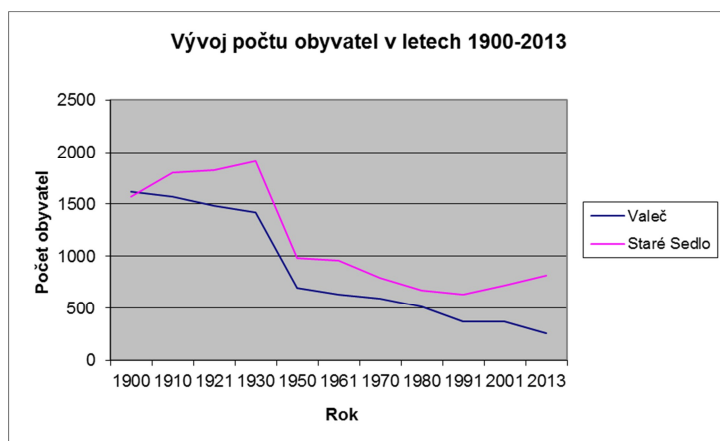
Tabulka č. 8: Historický vývoj osídlení v obci Staré Sedlo

Rok	Počet obyvatel	Počet domů	Hustota osídlení (počet.ha ⁻¹)
1900	1574	190	2,46
1910	1800	204	2,81
1921	1829	207	2,89
1930	1909	223	2,98
1950	984	269	1,54
1961	954	210	1,42
1970	790	191	1,26
1980	672	179	0,99
1991	628	204	0,98
2001	721	226	1,18
2013	815	267	1,27

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek č. 14: Vývoj počtu obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování

Osídlení a hustota osídlení má v obou obcích klesající tendenci. Výrazným zlomem byl v obou obcích vývoj před rokem 1950, tj. obě světové války a odsun německého obyvatelstva. V obci Staré Sedlo došlo po roce 1991 k mírnému vzrůstu počtu obyvatel. V obci Valeč počet obyvatel stále klesá. Z grafického znázornění v obrázku č. 14 jsou zřejmé rozdíly.

8. Diskuse

Analýza hodnocení krajinné struktury obou sledovaných území ukazuje na zřejmé změny všech parametrů struktury.

Nejprve k porovnání rozdílů fyzikálních a biologických faktorů. Obec Staré Sedlo se nachází v nižší nadmořské výšce, i přesto je na území Valče úrodnější půda. To může být ovlivněno zejména vznikem podloží vulkanickou činností a orientací převážné části svahů na jih. Hustota vodní sítě obou území je spíše malá, i když obcí Staré Sedlo podél hranice území protéká řeka Ohře. Vzhledem k rozsáhlejší plochám lesů a rozptýlené zeleně nepatří obce k suchým oblastem. Z hlediska klimatických podmínek ovlivněných reliéfem se převážná část obou území nachází v mírně teplých oblastech, pouze menší části obce Valeč jsou sušší. Oproti tomu některé části obce Staré Sedlo jsou chladnější. Z archeologického hlediska jsou obě území známá nalezištěm fosilií. V obci Valeč se jedná o nález nejstarší fosilie obratlovce a na území obce Staré Sedlo se jedná o množství fosilií třetihorních rostlinných zbytků.

Nyní vzájemné porovnání vývoje struktury krajiny obou území. Pro porovnání jsem použila zjištěné trendy vývoje intenzivní zemědělské krajiny České republiky z let 1948 a 2002 (dále jen „trendy vývoje krajiny ČR“). Vývoj procentuálního zastoupení různých kategorií krajiny dle Skleničky je zobrazen v příloze č. 2 (Skaloš a kol. 2006). Dále jsem pro porovnání použila zjištěné trendy vývoje permanentních krajinných struktur v České republice od roku 1948 do roku 1998. Přehled vývoje PKS dle Skleničky (2006) je graficky znázorněn v příloze č. 3.

Největší rozdíly struktury krajiny jsem zjistila u kategorie orné půdy. V obci Valeč došlo k úbytku zastoupení orné půdy procentuálně o 5 % a v obci Staré Sedlo o 15,6 %. Na základě porovnání s trendy vývoje krajiny ČR, u kterých je zjištěný pokles zastoupení o 5,7 % rozlohy, mohu říci, že obec Valeč z hlediska vývoje odpovídá obecným trendům. Důvodem změny bylo zejména zatravnění, částečně pak rozšiřováním pásů rozptýlené zeleně. V obci Staré Sedlo je pokles orné půdy neočekávaně vysoký. Tento rozdíl je dán tím, že je zemědělství v obci v současnosti založeno převážně na živočišné výrobě, což v minulosti znamenalo nutnou přeměnu rozsáhlých ploch orné půdy v pastviny. Z hlediska struktury krajiny bylo zastoupení

orné půdy dle map z 50. let u obou území dáno mozaikou drobných ploch. Na základě vývoje byla jednotlivá menší sousedící políčka scelena, což vedlo k tomu, že počet prvků v obci Valeč klesl pětkrát a v obci Staré Sedlo na polovinu. Průměrná plocha prvků tím do současné doby vzrostla v obci Valeč čtyřikrát a v obci Staré Sedlo třikrát.

Marginální rozdíl struktury krajiny v obci Valeč jsem zjistila u kategorie sadů. Jedná se o úbytek o 6 % z celkové rozlohy. Z terénního průzkumu jsem zjistila, že původní sady zestárly a neudržované zarůstaly stromy a keři z rozptýlené zeleně. Na úkor sadů došlo vlivem přirozené sukcese k rozšíření ploch rozptýlené zeleně zejména té plošné. Tato skutečnost vedla ke zhoršujícímu se zdravotnímu stavu přestárých ovocných stromů a k potřebě jejich obnovy. V roce 2014 již byla realizována obnova prvního sadu v obci.

Obrázek č. 15: Realizovaná obnova sadu z roku 2014

Zdroj: vlastní

Úbytek sadů v obci Valeč je patrný i z hlediska výměry a délky okrajů. Délka okrajů poklesla o polovinu a počet ploch o dvě třetiny než tomu bylo v roce 1953. Zanikly převážně malé sady, což je důvodem většího úbytku prvků oproti úbytku plochy. V obci Staré Sedlo došlo k celkovému zániku kategorie sadů a jejich změnu na TTP. Rozdíly obou území vzniklé úbytkem sadů však nemají vliv na vývoj struktury z hlediska rozptýlené zeleně, což bude popsáno níže.

Z hlediska trendů vývoje krajiny ČR došlo u trvalých travních porostů k úbytku celkové plochy o 1,3 %. Přesto, že u obou území došlo k rozšíření ploch TTP zatravněním orné půdy, z hlediska jejich procentuálního zastoupení došlo k celkovému úbytku plochy. U obce Valeč došlo k úbytku TTP o 5 %. U obce Staré Sedlo úbytek plochy o 2 % odpovídá obecným trendům. Důvody těchto změn jsou u obou obcí shodné. Jedním z důvodů úbytku TTP jsou stále se zvyšující požadavky obyvatel na využití území jako zastavěného území. Dalším důvodem je rozrůstání rozptýlené zeleně, zejména liniové - do šířky, a u hůře přístupných ploch zarůstání plošnou zelení. Plochy bezprostředně navazující na lesní pozemky zarostly lesy a došlo k rozšíření kategorie vodních ploch na území původních TTP.

Obecným trendem vývoje krajiny ČR u vodních ploch je úbytek plochy o 0,3 %. U obou sledovaných území naopak došlo k nárůstu vodních ploch z důvodu vybudování několika rybníků a rozlévání potoků na území původních pastviny, čímž došlo ke vzniku mokřadů. Důvodem odlišení vývoje této kategorie je malé zastoupení této kategorie u sledovaného území v roce 1952. V obci Valeč je plošné zastoupení této kategorie nezaznamenala a v obci Staré Sedlo byla zastoupena 1,2 %. K celkovému nárůstu této plochy došlo v průběhu sledovaného období v obci Valeč o 0,5 % a v obci Staré Sedlo o 0,6 %.

Naopak u lesa došlo z hlediska trendů vývoje krajiny ČR k nárůstu procentuálního zastoupení celkových ploch o 3 %. V obci Valeč došlo k nárůstu celkové plochy lesa o 6 %, v obci Staré Sedlo došlo k nárůstu plochy lesa o 5 %. Důvodem je zarůstání ploch orné půdy a TTP, které navazují na les a jsou hůře přístupné. Důvodem většího procentuálního nárůstu změn v obci Valeč proti všeobecným trendům je, že tato změna je rovněž způsobena prolnutím sadů s plochou lesů. Vzhledem k tomu, že oproti roku 1952 došlo v obci Valeč ke sjednocení struktury lesů (zarůstání pasek a lesních školek lesy, ve shodné věkové kategorii) došlo ke snížení počtu prvků a zvětšení průměrné plochy prvku. V obci Staré Sedlo z tohoto hlediska k žádným výrazným změnám nedošlo.

Z hlediska trendů rozvoje krajiny ČR došlo k procentuálnímu nárůstu jiných ploch o 4 %. Jiné plochy jsou v příloze č. 2 uvažované jako komunikace, zastavěné

území obcí, jiné plochy a rozptýlená zeleň. V obci Valeč došlo k celkovému nárůstu těchto ploch o 8,5 % a v obci Staré Sedlo o 11 %.

Přestože došlo u obou obcí k menším změnám kategorie komunikace, z hlediska procentuálního zastoupení ke změnám nedošlo. U obou obcí byly rozšířeny silnice, došlo ke vzniku nových polních cest, ale některé polní cesty naopak zarostly TTP a rozptýlenou zelení. Na severozápadním okraji obce Staré Sedlo byla v 80. letech postavena na území původního lesa rychlostní komunikace R6. Celkem došlo k minimálním změnám rozlohy ploch a počtu prvků. Tato kategorie vývoj území neovlivnila.

K nárůstu ploch zastavěného území došlo v obci Valeč o 2 %. Důvodem bylo zvětšování ploch využívaných jako zahrady u domů - zejména rekreačních objektů. Z hlediska počtu prvků došlo k zániku obydlí na samotě, což vedlo ke snížení počtu ploch. V obci Staré Sedlo došlo k nárůstu ploch zastavěného území o 6,8 %. Důvodem byla rozsáhlá výstavba nových rodinných domků případně rezidenčního bydlení a s tím spojený nárůst ploch zahrad.

Na území obce Staré Sedlo v minulosti probíhala maloplošná těžba nerostů, likvidace dobývacích prostorů a byla zde i skládka. Z tohoto důvodu byla v roce 1952 na území zjištěná rovněž kategorie jiné plochy. Zarůstáním těchto ploch rozptýlenou zelení došlo k celkovému snížení této kategorie o 1,1 %. Vzhledem k malému procentuálnímu zastoupení této kategorie (v současnosti 0,1 %), nemá tento důsledek větší vliv na vývoj obce.

Poslední posuzovanou kategorií je rozptýlená zeleň. Jak jsem již výše popsala, ke změnám došlo z důvodů rozrůstání doprovodné liniové zeleně do šířky, a rozrůstáním remízků a hájů plošně do okolí. Tato skutečnost je zřejmá na základě porovnání průměrné šířky a délky rozptýlené zeleně. Na základě sukcesního vývoje došlo k jejímu rozšíření a zkrácení. Celkem došlo ke zvětšení plochy v obci Valeč o 7,5 % a v obci Staré Sedlo o 6,8 % z procentuálního zastoupení této kategorie. Z hlediska celkové rozlohy rozptýlené zeleně došlo k nárůstu rozptýlené zeleně u obou obcí na více než dvojnásobek. Naopak došlo k zániku některých prvků liniové zeleně z důvodu scelování zemědělských pozemků. Celkový počet prvků tak poklesl na polovinu a délky okrajů o čtvrtinu.

Ke změnám došlo z důvodů zarůstání TTP a orné půdy doprovodnou linií zelení (do šířky) a plošnou zelení v hůře přístupných a nevyužívaných oblastech (plošně). Důvodem tohoto vývoje je malý zájem o zemědělskou půdu u obou zkoumaných území. Naopak došlo k zániku některých prvků linií zeleně z důvodu scelování zemědělských pozemků. Celkový počet prvků tak poklesl o polovinu. Vzhledem k členitosti ploch rozptýlené zeleně vzniklých v důsledku sukcesního vývoje bez vnějších zásahů, nedošlo ke změnám průměrné délky okrajů i přes pokles počtu prvků. Lesy se rozrostly do bezprostředně navazujících ploch o 20 %. Celková struktura lesů na hospodářský les, lesní školky a palouky poklesla, což má za následek značný pokles počtu prvků a délky okrajů.

V obci Valeč je procentuální nárůst plochy rozptýlené zeleně o 0,7 % větší než v obci Staré Sedlo. Důvodem je rozrůstání rozptýlené zeleně rovněž i na území původních sadů.

V současnosti počet prvků v obci Valeč celkem klesl na polovinu a v obci Staré Sedlo o 60 %. Prvky jsou malé a vykazují charakter ekotonů.

Trend vývoje krajiny z hlediska zastoupení PKS ve struktuře krajiny je úbytek PKS o 38 %. Celkový počet elementů PKS klesl v uvedeném období o 42 %. Průměrná velikost elementu PKS vzrostla od roku 1948 do roku 1989 o 13 %. Délka aktivních okrajů PKS klesla o 27 %. V obci Valeč došlo naopak, převážně z důvodu úbytku orné půdy, k nárůstu plošného zastoupení PKS o 7 % a v obci Staré Sedlo o 1 %. Úbytek počtu elementů PKS v obcích odpovídá trendu. V obci Valeč to bylo o 47 % a v obci Staré Sedlo o 30 %. Průměrná velikost elementů PKS vzrostla v obci Valeč o 29 % a v obci Staré Sedlo o 100%. Aktivní délka okrajů PKS klesla v obci Valeč o 16 % a v obci Staré Sedlo o 0,7 %.

Díky příhodné poloze byla obě území osídlená již v dávné minulosti. V roce 1900 měly obě obce téměř shodný počet obyvatel. V průběhu 2. světové války a v poválečném období došlo u obou území k výraznému poklesu počtu obyvatel. V období kolektivizace docházelo jen k pozvolnému úbytku počtu obyvatel u obou území. Důvodem bylo zajištění alespoň základní podmínek občanské vybavenosti. K rozdílnému vývoji u obcí z hlediska počtu obyvatel došlo až po roce 1980, kdy se počet obyvatel v obci Staré Sedlo ustálil, a v obci Valeč došlo k dalšímu velkému

poklesu počtu obyvatel. Důvodem byl dopad zřízení vojenského újezdu v 60. letech na hranici území obce, což znamenalo, že se obec stala hraničním územím. V 80. letech začala být obec Valeč využívána k rekreačním účelům, což opět snížilo počet trvale žijících obyvatel. Obec Staré Sedlo byla nadále využívána k venkovskému bydlení. V roce 1991 došlo k dalším rozdílům ve vývoji osídlení obcí. V obci Valeč počet obyvatel stále klesá, důvodem může být minimální občanská vybavenost území. V obci Staré Sedlo došlo k mírnému nárůstu počtu obyvatel. Důvodem je možnost využití území pro oblíbené venkovské bydlení v blízkosti větších měst (Sokolov, Karlovy Vary). Staré Sedlo je naopak vhodnější pro rozvoj bydlení venkovského typu. Z hlediska rekreačního využití je z důvodu většího počtu kulturních památek a rozmanitého kulturního dění významnější obec Valeč.

Snížení celkového počtu obyvatel mělo, dle mého názoru, vliv na úbytek zemědělské půdy a naopak, s úbytkem zemědělské půdy, došlo ke snížení možnosti pracovních příležitostí a tím k menšímu zájmu o bydlení.

9. Závěr

Získané výsledky naznačují značnou proměnu přírodních i kulturních struktur krajiny obou zkoumaných území. Přestože mají oblasti svá specifika, zapadají do vývoje kulturní krajiny České republiky. Hlavními trendy u obou sledovaných území byl markantní úbytek orné půdy, úbytek trvalých travních porostů a plošek zemědělské půdy v období kolektivizace. Nárůst ploch zastavěného území a rozrůstání lesních ploch rovněž odpovídá obecným trendům

Cíle vytýčené v úvodu práce byly splněné. Marginální rozdíly vývoje krajiny v obci Valeč jsou zřejmé z hlediska úbytku ploch ovocných sadů. Pro obec je typické zarůstání sadů stromy a křovinami, a z tohoto důvodu jsem zaznamenala nárůst ploch rozptýlené zeleně. Ze zjištěných dat jsme došla k výsledkům, že v obci Staré Sedlo došlo z hlediska rozrůstání ploch rozptýlené zeleně k téměř stejným změnám. Vliv sukcesního zarůstání sadů na zvětšení ploch rozptýlené zeleně je menší než jsem očekávala. U obou území byly zjištěné různé i markantní rozdíly oproti obecným trendům vývoje struktury krajiny v České republice. Z hlediska vývoje počtu obyvatel u obou obcí nebyly zjištěné žádné výrazné změny.

Je zřejmé, že každá oblast má svá specifika. Jen podrobné zmapování celého území České republiky spolu s průřezem všech časových období nám může říct více. Závěrem lze konstatovat, že stále menší antropogenní zásahy, ovlivnily vývoj krajiny obou obcí, a to zejména úbytkem zemědělské půdy a naopak rozrůstáním ploch rozptýlené zeleně, což může být příznivé pro růst ekologické stability.

Až budoucnost ukáže, zda je vhodné, že dochází k tak velkému úbytku využívané úrodné zemědělské půdy, a to především z hlediska potravinové soběstačnosti země. Vzhledem k tomu, že k úbytku ploch orné půdy a sadů nedochází z důvodu eroze, není tento úbytek zemědělské nevratný, a je možné v budoucnosti tato území zemědělsky využít.

Zpracovaná data budou využita jako podklad pro management Krajině památkové zóny Valečsko. Dále mohou být podkladem pro územní plány obou obcí, připravované pozemkové úpravy, jiné krajině plánování či k posouzení krajiněho rázu.

10. Seznam použitých zdrojů

BALEJ, M. a ANDĚL J., 2005: Komplexní geografické hodnocení kulturní krajiny. Katedra geografie Ústav přírodních věd Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Ústí nad Labem, 201 s.

BERAN P., 2003: Chvála Valče. Západočeský historický sborník 8: Státní oblastní archiv, Plzeň, s. 83-91.

BĚLOHLÁVEK M. a kol., 1985: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. IV, Západní Čechy. Nakladatelství Svoboda, Praha, 521 s.

BLAŽEK P. a KUBÁLEK M., 2008: Kolektivizace venkova v Československu 1948-1960 a středoevropské souvislosti. Praha: Dokořán, ČZU v Praze. ISBN 978-80-7363-226-7.

BRŮNA V. a KŘOVÁKOVÁ K., 2005: Analýza změn krajinné struktury s využitím map stabilního katastru. Sborník referátů z vedeckej konferencie: Bratislava, s. 8.

CÍLEK V., 2005: Krajiny vnitřní a vnější. Dokořán, Praha, 269 s. ISBN 80-7363-042-7.

COUSINS S. A. O., 2001: Analysis of land-cover transitions based on 17th and 18th century cadastral maps and aerial photographs. Landscape Ecology 16, s. 41-54.

FORMAN R. T. T. a GODRON M., 1993: Krajinná ekologie. Praha: Academia, 583 s. ISBN 80-200-0464-5.

GOJDA M., 2000: Archeologie krajiny. Vývoj archetypů kulturní krajiny. Praha: Academia. ISBN 80-200-0780-6.

HÁJEK P., 2008: Jde pevně kupředu naše zem - Krajina českých zemí v období socialismu 1948-1989. Praha: Malá Skála. ISBN 978-80-86776-07-1.

HARNA J. a FIŠER R. 1995: Dějiny českých zemí I - Od pravěku do poloviny 18. století. Praha: Fortuna, ISBN 80-7168-286-1.

HARNA J. a FIŠER R. 1998: Dějiny českých zemí II - Od poloviny 18. století do vzniku České republiky. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-521-6.

HIEKE K., 1984: České zámecké parky a jejich dřeviny, 1. vyd. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, s. 386-388.

JOHN J. a KOTĚŠOVEC V., 2003. Publikace Sokolovsko 1890–1950: Výtvarné a grafické studio OKO, Svatava, s. 3-4.

FEJFAR O. a KAISER T. M., 2005: Insect Bone-Modification and Paleoecology of Oligocene Mammal-Bearing Sites in the Doupov Mountains, Northwestern Bohemia, Palaeontologia Electronica. Online: http://palaeo-electronica.org/paleo/2005_1/fejfar8/issue1_05.htm, cit. 3.3.2014.

KOZÁK J. a kol., 2009: Atlas půd České republiky. Praha: M Ze ČR ve spolupráci s ČZU, 149 s. ISBN 978-80-213-1882-3.

Kronika obce Valeč od roku 1990 do současnosti, obec Valeč.

Kronika obce Staré Sedlo od roku 1978 do současnosti, obec Staré Sedlo.

Kronika obce Staré Sedlo od roku 1920 do roku 1977, obec Staré Sedlo.

KUPKA J., 2010: Krajiny kulturní a historické. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 179 s. ISBN 978-80-01-04653-1.

LIPSKÝ Z., 2000: Sledování změn v kulturní krajině: učební text pro cvičení z předmětu Krajinná ekologie. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 71 s. ISBN 80-213-0643-2.

LIPSKÝ Z., 1998: Typologie (kulturní) krajiny jako podklad pro hodnocení a ochranu krajinného rázu. Sborník přednášek ze semináře, Krajinný ráz, způsoby jeho hodnocení a ochrany. Praha: LF ČZU, s. 65-71.

LÖW J. a kol., 1995: Rukověť projektanta místního územního systému ekologické stability. Doplněk. Brno: 122 s. ISBN 80-85765-55-1.

LÖW J. a MÍCHAL I., 2003: Krajinný ráz. Lesnická práce, s.r.o. Kostelec nad Černými lesy: 552 s. ISBN 80-86386-27-9.

MATĚJŮ J., 2010: Doupovské hory. Ochrana přírody 4, ročník 60.

McLEOD D. M., 2004: Confronting land fragmentation: opportunities for federal research and outreach programming partnerships. Western Economics Forum, University of Wyoming. Online: <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/27981/1/03020012.pdf>, cit. 22.12.2014.

MICHÁLEK J. a UHLÍK P., 2006: Ohře – řeka pozoruhodná. Sokolov: Krajské muzeum Sokolov, s. 3-22. ISBN 80-86630-11.

MIKLÓS L. a Izakovičová Z., 1997: Krajina jako geosystém - cvičení. Bratislava: Veda - vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 152 s. ISBN 80-224-0519-1.

- MOLNÁROVÁ K., 2008: Long-term dynamics of the structural attributes of the Czech Republic – three case studies in areas with preserved medieval field patterns. *Journal of Landscape Studies*. S. 113-127. Online: http://www.centrumprokrajinu.cz/files/JLS_Volume%201_pp%20113-127.pdf, cit. 1.4.2015.
- NĚMEC J. a POJER F., 2007: *Krajina v České republice*. Praha: Consult, ISBN 80-903482-3-8.
- PRACH K., 1996: *Úvod do vegetační ekologie*. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita, 95 s. ISBN 80-7078-356-7.
- PROKOP V., 2001: I tudy kráčely dějiny. Sokolov: Sokolovská uhelná, s. 5-58.
- SÁDLO J., 2008: *Krajina a revoluce*. Praha: Malá skála Praha, 255 s. ISBN 978-80-86776-06-4.
- SEDLÁRIKOVÁ R. a MULKOVÁ M., 2008: Vizualizace změn v krajině. Ostrava: GIS, s. 9-10.
- SHUHAO T., 2005: Land fragmentation and rice production - a case study of small farms in Jiangxi Province, P. R. China. Wageningen. ISBN 90-850-4257-7.
- SKALOŠ J., 2006: Patterns and changes of intensively utilised agricultural landscape in the Czech Republic between 1937 and 2002, aerial photography analysis. Bratislava: Ekológia Bratislava, s. 232-248.
- SKLENIČKA P., 2003: *Základy krajinného plánování*. Praha: Naděžda Skleničková. 186 s. ISBN 80-903206-1-9.
- SKLENIČKA P. a kol., 2014: The Farmland Rental Paradox - Extreme land ownership fragmentation as a new form of land degradation. *Land Use Policy* 38. S. 587-593.
- SPURNÝ M. [ed], 2006: *Proměny sudetské krajiny*. Praha: Antikomplex. ISBN 80-86125-75-2.
- SUŠANKA P., 2013: *Valeč 2014 - 500 let městečkem*. Obec Valeč: Brož., s. 3-4.
- SUNDQVIST P. a ANDERSSON L., 2006: A study of the impacts of land fragmentation on agricultural productivity in Northern Vietnam [bakalářská práce]. Uppsala University. Online: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:131275/FULLTEXT01.pdf>, cit. 20.3.2015.
- ŠKRÁBEK J., 2006: *Včerejší strach*. Praha: Vyšehrad s.r.o., 415 s. ISBN 80-7021-838-X 9.

ŠKRÁBEK J., 2006: Dějiny osobně prožité a protřpěné. Středoluky: Zdeněk Susa, s. 164-263. ISBN 978-80-96057-93-4.

VOREL I. a kol., 2004: Metodický postup posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz. Praha: Nakladatelství N. Skleničková, 22 s.

Vorel I. a Kupka J., 2010: Aktuální otázky ochrany krajinného rázu. Praha: ČVUT v Praze. ISBN 978-80-01-04537-4.

WILCOVE D. S. a kol., 1986: Habitat fragmentation in the temperate zone. In: SOULÉ M. E. (ed.), Conservation biology, the science of scarcity and diversity. Sinauer, Sunderland, s. 237-256.

ZEMAN K., 2013: Vývoj vlastnictví k půdě a souvisejících procesů na území ČR od roku 1918 do současné doby. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Oeconomica. ISBN 978-80-245 1915.

Zákony a publikace:

BALABÁNOVÁ P. a KYSELKA I., 2006: Principy a pravidla územního plánování, Kapitola C – Funkční složky, C. 5 Zeleň. Brno: Ústav územního rozvoje, 41 s. Online: <http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/internetove-prezentace/principy-a-pravidla-uzemniho-planovani/kapitolaC/C5-2013.pdf>, cit. 12.3.2015.

LÖW J. a NOVÁK J., 2008: Typologické členění krajiny v České republice. Urbanismus a rozvoj, ročník XI., číslo 6/2008. Online: http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2008/2008-06/06_typologicke.pdf, cit. 10.3.2015.

Metodické pokyny pro zpracování diplomové práce na FŽP ČZU.

Nařízení vlády č. 335/2009 Sb., o stanovení druhů krajinných prvků, ze dne 1. 10. 2009.

PECHAČ A., 2013: Krajinné prvky. Praha: Ministerstvo zemědělství. Online: http://eagri.cz/public/web/file/247826/krajinne_prvky_web.pdf, cit. 12.4.2015.

SKALOŠ. J. a kol., 2012: Změny ve využití krajiny (land use) na území Mostecka 1842-2010. Praha: Česká zemědělská univerzita Praha, s. 9-10.

SKLENIČKA P., 2006: Applying evaluation criteria for the land consolidation effect to three contrasting study areas in the Czech Republic. Land Use Policy, 23: 502-510.

SKLENIČKA P., Sledování změn krajinné struktury při obnově krajiny narušené povrchovou těžbou. Online: http://investor.kr-ustecky.cz/reregions-mezinarodni-konference_most/C2E02TCZ.PDF, cit. 5.4.2015.

SUŠANKA P. a kol., 2013: Integrovaná strategie rozvoje území Valeč. Obec Valeč.

TAYLOR K., 2008: Landscape and Memory. 16th ICOMOS General Assembly and International Symposium. Online: <http://openarchive.icomos.org/139/1/77-wrVW-272.pdf>, cit. 18.3.2015.

Vyhláška č. 208/1996 Sb., Ministerstva kultury o prohlášení území vybraných částí krajinných celků za památkové zóny ze dne 1. 6. 1996.

Internetové zdroje:

Aplikace Geologická mapa 1:50 000, Arcdata. Praha, Česká geologická služba, 2014. Online: http://mapy.geology.cz/geocr_50/, cit. 12.1.2015.

Biogeografie. Geografický ústav, 2010. Online: http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/prif/ps10/biogeogr/web/index_com_3VS.html, cit. 15.3.2015.

Databáze dlouhodobých změn využití ploch Česka. Praha, Masarykova univerzita. Online: http://lucc.ic.cz/lucc_data/zuj/, cit. 22.12.2014.

Nahlížení do katastru nemovitostí, statistické údaje. ČÚZK, 2013. Online: <http://nahliznidokn.cuzk.cz/VyberKatastrInfo.aspx>, cit. 22.12.2014.

Intranet Česká geologická služba. Online: <http://www.infomet.cz/index.php?id=read&idd=1392069273>, cit. 12.1.2015.

HRADECKÝ P., 1994: Geologické lokality – Valeč, Údolí Ohře. Česká geologická služba, Praha. Online: <http://lokality.geology.cz/3> a <http://lokality.geology.cz/19>, cit. 20.1.2015.

Portafontium, partneři Státní oblastní archiv v Plzni a Státní archiv Bayerns. Online: http://www.gda.bayern.de/viewer.html?set%5Bmets%5D=http%253A%252F%252Flocalhost%252Fbestaende%252Fcreate_mets.php?id=f4bd50bc-d6e7-464d-8593-031e493fb3f3, cit. 21.10.2014.

Program JANITOR a mapové podklady 2002-2003, laboratoř GIS. Online: http://janitor.cenia.cz/www/j2_intro.php?lang=cze&idmn=31, cit. 6.10.2014.

Valeč, živé obce. Online: http://www.ziveobce.cz/valec_c555690, cit. 12.12.2014.

11. Seznam zkratek

BPEJ – bonitované půdně ekologické jednotky

ČSÚ – Český statistický úřad

ČÚZK – Český úřad zeměměřičský a katastrální

PF ČR – Pozemkový fond České republiky

PKS – permanentní krajinné struktury

TTP – trvalé travní porosty

ÚSES – územní systém ekologické stability

12. Seznam použitých obrázků a tabulek

Seznam obrázků

- Obrázek č. 1: Pohled na obec Valeč ze současnosti
Obrázek č. 2: Pohlednice „Letní Valeč“ z roku 1938
Obrázek č. 3: Pohled na obec Staré Sedlo ze současnosti
Obrázek č. 4: Pohled na Minerální závod a zámeček v obci Staré Sedlo z roku 1860
Obrázek č. 5: Pohled na Minerální závod a zámeček v obci Staré Sedlo ze 70. let
Obrázek č. 6: Pohled na Minerální závod a zámeček v obci Staré Sedlo ze současnosti
Obrázek č. 7: Bývalý ovocný sad Valeč současnost
Obrázek č. 8: Obnova ovocného sadu Valeč současnost
Obrázek č. 9: Struktura území obce Valeč
Obrázek č. 10: Panoramatický pohled na obec Valeč
Obrázek č. 11: Struktura území obce Staré Sedlo
Obrázek č. 12: Pohled na obec Staré Sedlo z 80. let
Obrázek č. 13: Pohled na obec Staré Sedlo ze současnosti
Obrázek č. 14: Vývoj počtu obyvatel
Obrázek č. 15: Realizovaná obnova sadu z roku 2014

Seznam tabulek

- Tabulka č. 1: Výsledné plochy prvků, jejich četnost a průměrná velikost plošek Valeč
Tabulka č. 2: Procentuální zastoupení jednotlivých kategorií Valeč
Tabulka č. 3: Relativní délky okrajů Valeč
Tabulka č. 4: Výsledné plochy prvků, jejich četnost a průměrnou velikost plošek Staré Sedlo
Tabulka č. 5: Procentuální zastoupení jednotlivých kategorií Staré Sedlo
Tabulka č. 6: Relativní délky okrajů Staré Sedlo
Tabulka č. 7: Historický vývoj osídlení v obci Valeč
Tabulka č. 8: Historický vývoj osídlení v obci Staré Sedlo

13. Seznam příloh

Příloha č. 1: Přehled probádaných archiválií

Příloha č. 2: Development of land use in the Czech Republic between 1937 and 2002 (Sklenička, 2002) The Czech Republic (78 864 km²)

Příloha č. 3: Grafické znázornění vývoje struktury krajiny

Příloha č. 4, 5: Mapa struktury území z roku 1952 - Valeč – I., II.

Příloha č. 6, 7: Mapa struktury území s podtiskem leteckého snímku z roku 1952 - Valeč – I., II.

Příloha č. 8, 9: Mapa struktury území z roku 2013 - Valeč – I., II.

Příloha č. 10., 11: Mapa struktury území s podtiskem leteckého snímku z roku 2013 - Valeč – I., II.

Příloha č. 12: Porovnání plochy rozptýlené zeleně z roku 2013 s vrstvou podkladu leteckého snímku z roku 1952

Příloha č. 13: Mapa struktury území z roku 1952 - Staré Sedlo

Příloha č. 14: Mapa struktury území s podtiskem leteckého snímku z roku 1952 - Staré Sedlo

Příloha č. 15: Mapa struktury území z roku 2013 - Staré Sedlo

Příloha č. 16: Mapa struktury území s podtiskem leteckého snímku z roku 2013 - Staré Sedlo

Příloha č. 17: Porovnání plochy rozptýlené zeleně z roku 2013 s vrstvou podkladu leteckého snímku z roku 1952

Příloha č. 18: Detail z mapy struktury území z roku 1952 - Valeč

Příloha č. 19: Detail z mapy struktury území z roku 2013 - Valeč

Příloha č. 20: Detail z mapy struktury území z roku 1952 – Staré Sedlo

Příloha č. 21: Detail z mapy struktury území z roku 2013 – Staré Sedlo